

Omslag: Joop Smit

Inhoud

16 november 2001

768

Voor het eerst publiceren we de **kroniek personen en familierecht**. Dit overzicht bevat de jurisprudentie op het terrein van alimentatie en huwelijksvermogensrecht, van januari 2000 tot augustus 2001.

774

'**Advocountants**', dat zijn de vijf grote advocatenkantoren verbonden aan mondiale accountantskantoren. De bijna 700 advocaten knokken zich de markt in, nog steeds omgeven met misverstanden.

780

Terrorismebestrijding heeft de invoering versneld van de **meldingsplicht voor advocaten** in geval van witwastransacties. Over de effectiviteit en de schadelijkheid van het onlangs ingediende wetsvoorstel lopen de meningen uiteen.

- 768** Kroniek personen- en familierecht
mrs. A. Heida en S.F.M. Wortmann
- 774** Advocountants voor beginners
Micha Kat
- 780** Vraagtekens bij effectiviteit meldingsplicht
Lex van Almelo
- 783** Vernieuwing van de opleiding advocatuur
Dr. Rob C.H. van Otterlo
- 787** In memoriam
jhr. mr. P.J.W. de Brauw
Prof. mr. B. Sluijter

Vaste rubrieken

- 767** Column
Evil People
Joost Beversluis
- 786** Reactie
Dooie mus
- 788** Advocaat in geding
Amsterdamse rechtbank wil geen gesol met toevoegingen
Willem Heemskerck
- 790** In het nieuws
Misleide rechter mag aangifte doen van strafbare feiten
- 791** De bijzondere zaak van Jules de Voort:
advocaat en gestolen toga
Jan Pieter Nepveu
- 793** Iks ging weer eens pleiten
Leo van Osch
- 801** Disciplinaire beslissingen

794-800 Van de orde

- 765** Van de Deken: Maatwerk

Orde-nieuws

- Uittreksels geweigerd
  - Opleiding specialisatie strafrecht
- Agenda
Permanente opleiding
Personalialia

In het volgende nummer

- *Advocaten en pensioen*

VAN DE DEKEN

Maatwerk

mr. M.W. Guensberg

Sedert september 1999 loopt het door het departement van Justitie geëntameerde én gefinancierde project 'Mediation naast Rechtspraak'. Een Landelijk Projectbureau en vijf plaatselijke projectcommissies hebben een fors aantal mediators geselecteerd die de in het kader van het experiment door de rechter verwezen zaken trachten te bemiddelen. De verwijzingscriteria zijn per arrondissement anders gedefinieerd. Op die wijze ontstaat gaandeweg een beeld dat in de toekomst maatgevend kan zijn voor een definitieve regeling.

Vooralsnog is de mediationprocedure in het kader van het project 'Mediation naast Rechtspraak' kosteloos voor partijen. Dat is in de experimentele fase zeker aardig, maar het wekt ook een nogal onbetrouwbaar beeld van de bereidheid van partijen om aan een mediation deel te nemen.

In de meeste projectcommissies zitten een of meer advocaten en dat is verstandig. Advocaten vormen immers het portaal naar de

Ik geloof niets van de suggestie dat advocaten tegenstanders zijn van mediation uit angst dat het ze werk gaat kosten

meeste procedures maar zijn ook bij uitstek deskundig in het buiten de overheidsrechter afdoen van geschillen. De centrale doelstellingen van het mediationproject zijn dejuridisering en het op de kwalitatief beste en ook meest efficiënte wijze afdoen van geschillen. Dergelijke honorabele doelen hebben destijds ook ten grondslag gelegen aan Gedragsregel 3: 'De advocaat dient zich voor ogen te houden dat een regeling in der minne vaak de voorkeur verdient boven een proces'. In de balie wordt deze regel op grote schaal toegepast. Het is gelukkig ongebruikelijk in de advocatuur om te dagvaarden of anderszins een procedure in te leiden, zonder eerst doelgericht gepoogd te hebben om een regeling te treffen.

Daarmee werkt de advocatuur als belangrijke en fijnmazige zeef in ons systeem van rechtspleging. Rechters die pogingen in het werk stellen om partijen en dus ook hun advocaten door te verwij-

zen naar mediation, moeten zich, ter vermindering van irritatie, goed realiseren dat zij in de meeste gevallen niet de eersten zijn die deëscalatie propageren.

Blijkens de tussentijdse rapportage van het landelijk project heeft de ervaring inmiddels geleerd dat advocaten vóór en tijdens de mediation een belangrijke rol kunnen spelen als coach en adviseur en dat hun aanwezigheid een positieve invloed heeft op het verloop van de mediation. In zaken waarin mediation goede kansen biedt op het in brede zin beste resultaat voor de cliënt ligt medewerking door de advocaat natuurlijk ook voor de hand.

Zo nu en dan word ik geconfronteerd met de suggestie dat advocaten tegenstanders zouden zijn van mediation, in welke vorm ook, omdat ze bang zouden zijn dat het ze werk gaat kosten. Ik geloof daar niets van. Alternatieve vormen van geschilbeslechting waaronder ook mediation hebben zich altijd mogen verheugen in de aandacht van veel advocaten. De meeste mediators zijn advocaat en heel veel advocaten stellen al vele jaren pogingen in het werk om mediation in Nederland van de grond te krijgen. Ook het project Mediation naast Rechtspraak verdient en krijgt de volle steun van advocaten. Die steun zal ook in de toekomst nodig blijven.

Advocaten zijn immers bij uitstek geschikt om samen met hun cliënt uit te maken of het belang van die cliënt het beste gediend is met toegeven, schikken, procederen of met een mediationprocedure. De keuzemogelijkheden voor de advocaat en zijn cliënt worden met mediation in reeds aanhangig gemaakte zaken alleen maar vergroot en dat is natuurlijk een voordeel. Samen met hun advocaten zullen de procespartijen een verantwoorde keuze moeten maken uit het vergrote aanbod. Als partijen in de toekomst de rekening van de mediator zelf zullen moeten gaan voldoen, zullen zij nog meer behoefte hebben aan een deskundig oordeel of het maken van die extra kosten gerechtvaardigd is. Nieuwe vormen van geschiloplossing bieden meer kans op maatwerk in de procespraktijk en dat spreekt advocaten natuurlijk aan.

COLOFON

81e jaargang – 16 november 2001 – nr. 20
Verschijnt elke twee weken.

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Elsevier bedrijfsinformatie bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. W.K. van Duren
mr. W. Heemskerk
dr. L. Hesselink
mr. A.A.M. van der Meer
mr. P.F.P. Nabben
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. G.J. van Oosten
mr. M. Perfos
mr. M. Ynzonides

Bladmanagement

mr. P. Habermehl
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Ynzonides
dr. L. Hesselink (Elsevier)
dr. H. Buskes (Orde van Advocaten)

Eindredactie

Linus Hesselink

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Elsevier bedrijfsinformatie bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919

email: l.hesselink@ebi.nl

Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Bijdragen voor het Orde-deel

Nederlandse Orde van Advocaten,
Postbus 30851, 2500 GW Den Haag,
tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Zie ook: www.advocatenorde.nl

Juridische Vacaturebank

www.jbb.nl

Beeld

Vormgeving: VILLA Y, Andre Klijsen
Tekeningen: Floris Tilanus
De Pinguïn: W.C. van Manen, Stichting
Advocaten voor Advocaten

Lay-out

Dimitry de Bruin, Den Haag

Correctie

Fred Luiten, Leiden

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Postbus 90, 2380 AB Zoeterwoude
tel. 071-5897621, fax 071-5890580
e-mail: bdmvb@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: f 3,70 per mm bij een
kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 21: 16 november 2001
afl. 22: 30 november 2001

Abonnementen

Alle *advocaten*, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Niet-leden betalen f 290 of € 131,60 per jaar (incl. BTW, verzendkosten en jaarband). Studenten 50% korting. Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Elsevier Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Elsevier bedrijfsinformatie bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@ebi.nl
Lose nummers: f 15

© Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit blad mag worden veeelvoudig, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet 1912) men zich tot de uitgever te wenden.

Uitgeverij
Groep vaktijdschriften

COLUMN

Joost Beversluis

Evil People

Een keer riep ik de rechter in kort geding toe dat gedaagde toch een evidente oplichter was en het niet waar kon zijn dat hij daarmee weg zou komen. De president nam mij op met verbazing en afschuw, alsof – dacht ik toen – ik een buitenaards wezen was. Om de mond van de wereldwijze oplichter plooidde een glimlachje: zekerheid dat het nu niet meer mis kon gaan. Het vonnis gaf mij zo snel als een pen kon schrijven ongelijk. Zelfs de sukkel waar ik voor opkwam identificeerde feilloos die ene kreet als oorzaak van zijn nederlaag. Een fiasco.

Afkeer van moraliteit als argument in de strijd, ook indien een *rechts*strijd, is wijd verspreid, in Nederland, in Europa. Als iets de Yankees onderscheidt van ons 'Urpeians', dan is het hun behoefte om het slechte, het kwaad aanwezig te hebben in de tegenstander. En dit belet een optimale samenwerking in militaire operaties, ook in de nu lopende operatie. Dat zit zo.

Het naar Yankee-stijl definiëren en onderscheiden van slechteriken en de Yankee-wens alleen deze te treffen, schept tegelijkertijd een kring van 'goeden' en het moreel imperatief hen te sparen. Wij Urpeians konden traditioneel heel wel oorlog voeren ook wanneer er geen kwaad te bestrijden viel en kenden bijgevolg geen in eigenlijke zin 'onschuldige' slachtoffers. In Europese oorlogen vormde het doden van weerloze mensen vooral een punt van aandacht, geen moreel issue. Het werd gehekeld als een verspilling van slagkracht, niet als een vergrijp. Als een 'faute' dus en niet als een 'crime', om met een befaamd Urpeian te spreken.

Ik was laatst in Dresden. Daar werden begin 1945 circa 350.000 samengepakte burgers door de RAF met fosforbommen bewerkt, nadat middels lichtkogels iedere twijfel of men zich toch niet toevallig boven een strategisch doel bevond in plaats van boven het centrum, was weggenomen. We stonden te juichen – destijds – en Bomber Harry kreeg vijf jaar terug nog een standbeeld. Ik denk wel eens dat het vooral om dit soort beelden gaat als de EU in het WTO-overleg 'le droit d'avoir ses propres images' eist.

De noodzaak omwille van de eenheid zich iets van 'collateral damage' aan te trekken werkt vervreemdend bij ons Urpeians en leidt – zoals dat gaat – tot hypersensibiliteit op dit punt. Zie de evaluatie van de Afgaanse campagne door Kok laatst. Nog even en het CPB wordt gevraagd tot en met het laatste schampschot achter de komma een 'civiel slachtoffer indexcijfer' te bepalen opdat de proportionaliteit van de bombardementen met Hollandse precisie kan worden vastgesteld.

Wat een gemak, als de Urpeians na 11 september met de VS de volgende grote lijn konden volgen. Uitgangspunt: 1. Lieden die 'onze' kantoorgebouwen en ministeries (doen) aanvallen worden aangepakt, ongeacht of het gebeurt voor de kick, een Palestijnse staat of het behoud van de Waddenzee, en ongeacht of ze 'gelijk' hebben; gewoon vanwege het feit zelf. 2. Regeerders die deze lieden op hun territorium laten verkeren, stellen hun bewind alsmede hun leven en dat van hun burgers in de waagschaal en riskeren 'civiele slachtoffers'. Dan info verzamelen, apocalyps-risico bepalen, waarschuwen en met toewijding er op los, op de regeerders en hun wapendragers. Zonder voedseldroppings voor 'goeden' wier liefde daarmee toch niet gewonnen wordt, maar ook zonder het voortdurend turven van ongewapende slachtoffers anders dan *for practical purposes*.

Ik begrijp nu de blik van die president destijds. Ik was voor hem geen ET maar een Yankee die een slechterik neergelegd wil zien. En dat glimlachje tussen snor en baard van Mr. bin Laden: hopelijk geen zekerheid dat de zaak niet meer mis kan gaan, nu hij tot boegbeeld van 'those evil people' is verheven.

n

Kroniek personen- en familierecht

Deze kroniek bevat de jurisprudentiële ontwikkelingen op het terrein van alimentatie en huwelijksvermogensrecht, de terreinen waar familierechtadvocaten het meest mee te maken hebben. De periode beslaat januari 2000 - augustus 2001. Uitgangspunt is de jurisprudentie van de Hoge Raad. Aan het slot komen twee beslissingen inzake effectuering van de omgang ter sprake.

A. Heida en S.F.M. Wortmann*

Limitering alimentatie

Sinds de inwerkingtreding van de Wet limitering alimentatie op 1 juli 1994 is het nodig onderscheid te maken tussen de gevallen waarin vóór 1 juli 1994 alimentatie door de rechter is toegekend of onderling is overeengekomen en die waarin na 1 juli 1994 alimentatie door de rechter is toegekend of onderling is overeengekomen. Voor beide situaties zijn er twee subcategorieën te onderscheiden, namelijk de gevallen waarin het gaat om een beëindiging op een eerder moment dan de in de wet bepaalde termijn en de gevallen waarin het gaat om een beëindiging van de alimentatieplicht op of na het verstrijken van de wettelijk bepaalde termijn.

Limitering op andere dan wettelijke termijn

Steeds kan in onderling overleg een kortere of langere termijn dan de wettelijke worden overeengekomen, waarbij de overeengekomen termijn niet wegens wijziging van omstandigheden gewijzigd kan worden (art. 1:401 lid 1 BW), tenzij schriftelijk een beding van wel-wijziging is overeengekomen (art. 1:401 lid 3 BW).

Als buiten de gevallen van een overeenkomst de rechter wordt verzocht een kortere dan de wettelijke termijn vast te stellen (art. 1:157 lid 3 BW) dan wel verzocht wordt om de alimentatie op een eerder dan het wettelijk bepaalde tijdstip te beëindigen (art. 1:401 lid 1 eerste zin BW), gelden voor deze beslissing hoge motiveringseisen. Die hoge motiveringseisen vloeien voort uit de opvatting van de Hoge Raad dat het gaat om een beslissing met een ingrijpend karakter, namelijk een vrijwel definitieve beëindiging van de alimentatieplicht. De

kortere termijn kan immers alleen gewijzigd worden in geval van een zo ingrijpende wijziging van omstandigheden dat ongewijzigde handhaving van de termijn naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid niet van de verzoeker verlangd kan worden (art. 1:401 lid 2 BW).

Meestal zal de alimentatieplichtige een verzoek tot bekorting van de termijn doen. Op hem rust dan de bewijslast dat de omstandigheden van het geval het rechtvaardigen de alimentatietermijn te bekorten, vgl. HR 19 januari 2001, *NJ* 274. Zie voor een eerdere beslissing HR 3 oktober 1997, *NJ* 1998, 32. Daarbij maakt het niet zoveel uit hoe het verzoek ingekleed wordt. In de genoemde uitspraak van de Hoge Raad was verzocht om een nihilstelling op de grond dat de vrouw de mogelijkheid had en heeft om in eigen levensonderhoud te voorzien. Ook een dergelijk verzoek wordt door de Hoge Raad opgevat als een verzoek dat praktisch een einde maakt aan het recht op alimentatie.

Limitering door verstrijken wettelijke termijn

Sinds 1 juli 1997 speelt in dit verband vooral de limitering in 'oude gevallen', dat wil zeggen de gevallen waarin de alimentatie vóór 1 juli 1994 is toegekend of onderling overeengekomen.

De wettelijke termijn van twaalf jaar, die alleen geldt voor na 1 juli 1994 vastgestelde of overeengekomen uitkering, is immers nog niet verstreken. Wel kan inmiddels in het geval van kinderloos gebleven huwelijken die niet langer dan vijf jaar hebben geduurd de alimentatietermijn die overeenkomt met de duur van het huwelijk verstreken zijn. Hoe de Hoge

* Anneke Heida is universitair docent aan de Rijksuniversiteit Groningen. Sylvia Wortmann is aldaar bijzonder hoogleraar. Haar hoofdfunctie oefent zij uit bij het Ministerie van Justitie, directie wetgeving. Dit artikel is wat laatstgenoemde betreft op persoonlijke titel geschreven.

Raad in deze gevallen een verzoek tot verlenging van de termijn op grond van artikel 1: 157 lid 5 zal beoordelen, is nog onduidelijk. Het zou ten diepste te betreuren zijn, als het hoogste rechtscollege dan ook – in afwijking van de wet – de weg gaat volgen die hij is ingeslagen voor de ‘oude gevallen’. Het ligt overigens niet in de rede te verwachten dat de Hoge Raad dat zal doen. Anders dan ten aanzien van de gevallen waarin vóór 1 juli 1994 alimentatie is toe-

plaats gelden de hoge motiveringseisen niet als de beëindiging van de alimentatieplicht geen of een relatief onbetekenende terugval in inkomen tot gevolg heeft. Dat is aan de orde als de alimentatie minder of niet veel meer dan een bijstandsuitkering bedroeg (vgl. HR 28 januari 2000, *NJ* 2000, 391). Maar ontvangt de alimentatiegerechtigde inmiddels AOW dan zal de beëindiging van de alimentatieplicht vrijwel steeds tot een betekenende terugval in inkomen leiden,

‘uit’ en geboorte ‘tijdens’ het huwelijk werden daarmee aan elkaar gelijkgesteld. Dat is niet juist. Van belang is of de familierechtelijke betrekking met de vader voor of tijdens het huwelijk is ontstaan. Als het kind evenwel na de ontbinding van het huwelijk zou zijn geboren, zou het – ook al was het tijdens het huwelijk verwekt – niet als ‘uit het huwelijk geboren’ gelden, vgl. art. 1: 199, onder b BW. Dat zou alleen anders zijn, als het vaderschap van het tijdens huwelijk verwekte kind nadien gerechtelijk zou zijn vastgesteld of als het kind als ongeboren vrucht nog tijdens het huwelijk was erkend dan wel het na ontbinding ervan is erkend (ook al heeft de erkenning geen terugwerkende kracht).

De zware motiveringseisen gelden niet als de beëindiging van de alimentatieplicht slechts leidt tot een kleine inkomensterugval

gekend of onderling overeengekomen, geldt in deze gevallen dat vanaf het eerste moment bekend is dat de alimentatieplicht eindig is. Daarmee kan en moet een alimentatiegerechtigde dan ook rekening houden en daarop moet hij of zij zich dan ook tijdig voorbereiden. Voor alimentatiegerechtigden aan wie vóór 1 juli 1994 alimentatie is toegekend, ligt dat bepaald anders.

Ten aanzien van de alimentaties die vóór 1 juli 1994 zijn toegekend of onderling overeengekomen, is de Hoge Raad – als bekend – een eigen, van de wettelijke overgangsregeling afwijkende weg ingeslagen, vgl. HR 26 maart 1999, *NJ* 653, 654 en 655. De beslissingen van de Hoge Raad van 22 oktober 1999, *NJ* 1999, 784, HR 29 oktober 1999, *NJ* 2000, 62 en HR 28 januari 2000, *NJ* 2000, 392 sluiten aan bij die van 26 maart 1999. Uitgangspunt van de overgangsregeling (art. II van de Wet limitering alimentatie) is dat de alimentatieplicht vijftien jaar nadat de alimentatie is toegekend of onderling overeengekomen eindigt, tenzij – kort gezegd – deze beëindiging apert onredelijk of onbillijk zou zijn. Uitgangspunt van de Hoge Raad is dat ieder verzoek tot beëindiging van de alimentatieplicht van ingrijpende aard is, waarvoor hoge motiveringseisen gelden. Regel en uitzondering zijn daarmee omgedraaid.

Op deze voor alimentatieplichtigen zeer harde lijn van hoge motiveringseisen bestaan twee uitzonderingen. In de eerste

omdat de alimentatie dan naast de AOW wordt ontvangen. In de tweede plaats gelden de hoge motiveringseisen niet als weliswaar een beroep op de uitzondering (van de overgangsregeling van art. II Wet limitering alimentatie) wordt gehonoreerd, maar tegelijkertijd bepaald wordt dat een verdere verlenging niet tot de mogelijkheden behoort. Zie HR 22 september 2000, *NJ* 2001, 228. Dat betekent dat de alimentatieplicht niet onmiddellijk wordt beëindigd of niet slechts voor een korte termijn wordt verlengd, maar gedurende een redelijke termijn verlengd. De rechter dient in dat geval tevens te bepalen of verdere verlenging tot de mogelijkheden behoort. Als een verdere verlenging niet mogelijk is, zal de alimentatie op een redelijke termijn definitief eindigen. Een dergelijke beslissing kan niet bij latere rechterlijke uitspraak worden gewijzigd of ingetrokken (art. II lid 3, Wet limitering alimentatie). Daarmee staat de beëindiging op termijn vast.

Geboorte ‘uit’ of ‘tijdens’ huwelijk

In HR 9 februari 2001, *NJ* 2001, 216 ging het om een huwelijk dat korter dan vijf jaar had geduurd. Het kind van partijen was vóór het huwelijk geboren. Het was door de man erkend. Door het huwelijk werd het kind ‘gewettigd’, een figuur die de wet niet meer kent. In cassatie werd betoogd dat het kind niet, zoals art. 1:157 lid 6 BW eist, uit het huwelijk was geboren en dat het huwelijk dus kinderloos was gebleven. Geboorte

‘Samenleven als waren zij gehuwd’

Als de intentie van betrokkenen niet is gericht op een duurzaam samenleven (maar op een samenleving voor een bepaalde, afzienbare tijd) is er geen sprake van ‘samenleven als waren zij gehuwd’. En van een ‘samenleven als waren zij gehuwd’ is naar het oordeel van de HR ook geen sprake als de man of vrouw met wie de gescheiden alimentatiegerechtigde samenleeft, zelf (nog) gehuwd is met een ander. Zie voor beide oordelen HR 13 juli 2001, *NJ* 586.

Niet ‘vrouw’ lezen voor ‘man’

De verwekker van een kind is verplicht tot betaling van alimentatie voor het kind dat hij heeft verwekt als ware hij de juridische ouder van het kind (art. 1:394 BW). Sinds 1 april 1998 is met de verwekker gelijkgesteld ‘de man die als levensgezel van de moeder ingestemd heeft met een daad die de verwekking van het kind tot gevolg kan hebben gehad’. Dus als de partner van de moeder ermee akkoord is gegaan dat de moeder met behulp van kunstmatige donorinseminatie zwanger zou worden, dan is ook hij onderhoudsplichtig jegens het kind, hoewel hij niet de verwekker is van het kind.

Kort nadat deze nieuwe regel was ingevoerd moest de rechtbank te Assen de vraag beantwoorden of hetzelfde ook zou moeten gelden als niet een man, maar een vrouw als levensgezellin van de moeder had ingestemd

met kunstmatige inseminatie van de moeder. Het ging om een lesbisch stel dat uit elkaar gegaan was. Toen zij nog samenwoonden hadden ze besloten dat ze samen een kind wilden verzorgen en opvoeden. Een van beiden is vervolgens zwanger geworden via kunstmatige donorinseminatie. In 1993 werd het kindje geboren. In 1998 zijn de beide vrouwen uit elkaar gegaan. De ex-vriendin van de moeder heeft een normale omgangsregeling met het kind. De Assense rechter wijst het alimentatieverzoek van de moeder toe. Letterlijk staat in de beschikking van deze rechtbank onder andere: 'Het in dat artikel (sc. art. 1:394 BW) genoemde woord 'man' dient dan ook als niet meer passend in deze tijd te worden gezien, ook al is dit artikel eerst 1 april 1998 in werking getreden.' Het Hof Leeuwarden en de Hoge Raad wijzen eerder het verzoek af tot minder alimentatie (zie HR 10 augustus 2001, RvdW 140).

Alimentatie: nieuwe Tremanormen

Draagkracht en behoefte worden berekend met behulp van de Tremanormen. In 2001 is een nieuwe versie van de Tremanormen verschenen, als bijlage 1a van het januari-nummer van *Trema*. Ook waren bijgevoegd de rapporten *Kosten van kinderen ten*

behoefte van de vaststelling van kinderalimentatie en Alimentatie en winst uit onderneming. Aanleiding voor de nieuwe versie was mede het per 1 januari 2001 ingevoerde nieuwe belastingstelsel. De tekst van de Tremanormen is aangepast aan nieuwe wetgeving, jurisprudentie en gewijzigde inzichten. Aangegeven is wanneer afwijking van het rekenmodel wordt aanbevolen.

Het systeem van de Tremanormen is niet veranderd. De alimentatie die voor de partner wordt betaald is ook in het nieuwe belastingstelsel fiscaal aftrekbaar, nu als persoonsgebonden aftrek (PGA) voor de inkomstenheffing. Het fiscaal voordeel geeft extra draagkrachten behoefte van de alimentatiegerechtigde doch in het nieuwe stelsel dient dit anders te worden berekend.

Er zijn nog steeds twee methodes om de alimentatie te berekenen, de bruto- en de nettomethode. De belangrijkste verschillen tussen beide methoden zijn de volgende. De nettomethode wordt gebruikt voor inkomens tot f 4.000 / € 1.815 bruto per maand die uitsluitend worden belast in box I. In de berekening wordt uitgegaan van het nettoinkomen volgens de loonspecificatie. Met eventueel belastingvoordeel wordt geen rekening gehouden bij inkomens lager dan f 2.700 / € 1.225 bruto per maand (dit is netto ongeveer f 2.050 / € 925). Bij een inkomen tussen f 2.700 en f 4.000 bruto wordt gerekend met een belastingvoordeel van netto eenderde van het betaalde alimentatiebedrag. Voor een onderhoudsplichtige boven de 65 jaar bedraagt dat belastingvoordeel eenzesde deel. Deze breuken zijn het gewogen gemiddelde van de eerste en tweede schijf uit box I. Dit betekent dat in de netto-methode het belastingvoordeel wegens partneralimentatie gematigd aan de onderhoudsgerechtigde wordt toegerekend; er wordt volstaan met een eenmalige verhoging van eenderde deel van de berekende alimentatie, respectievelijk

eenzesde bij 65+.

Belastingvoordeel wegens kinderalimentatie wordt bij de nettomethode niet doorgeleid naar de ex-partner.

Rechtspraak draagkracht en behoefte

Hoewel van advocaten wordt verwacht dat zij een alimentatieberekening overleggen bij een alimentatieverzoek is de rechter niet gehouden in zijn beschikking een berekening op te nemen, mits uit de beschikking voldoende blijkt van welke gegevens gebruik is gemaakt (HR 17 maart 2000, *NJ* 2000, 313).

Bij alimentatiebeslissingen speelt de motivering een belangrijke rol, zoals blijkt in de volgende uitspraken. Bij de bepaling van de draagkracht behoort in beginsel met alle schulden rekening te worden gehouden. Als de rechter aan bepaalde schulden meer of minder gewicht toe wil kennen zal hij voldoende inzicht moeten geven in de gedachtegang, die hem tot deze beslissing heeft geleid (HR 10 december 1999, *NJ* 2000, 4).

In de volgende procedure was het hof voor de vaststelling van de draagkracht van de man uitgegaan van het bedrag dat de man volgens eigen opgave in 1996 en 1997 gemiddeld feitelijk heeft uitgegeven. In dit bedrag zijn echter niet begrepen zijn persoonlijke verplichtingen, te weten rente-, premie- en alimentatiebetalingen. In 1996 is f 4.801 aan alimentatie betaald en in 1997 f 41.000. Zonder nadere motivering is niet begrijpelijk waarom het hof bij de vraag welke financiële middelen de man ter beschikking staan voor het betalen van alimentatie, het bedrag van de voormelde betalingen niet als zodanige middelen in aanmerking heeft genomen (HR 12 november 1999, *NJ* 2000, 102).

Ook in de navolgende procedure was de draagkracht van de man in geschil. Het hof was van oordeel dat van de man verwacht mag worden dat hij inteert op zijn vermogen om bij te dragen in het levensonderhoud van zijn ex met een bedrag van f 1.000 per maand. Het hof besteedde echter geen enkele aandacht aan de argumentatie van de man waarom hij niet kon interen op zijn vermogen voor zover gelegen in de overwaarde van het bewuste pand. Nu het

hof geen aandacht heeft besteed aan de stellingen van de man betreffende de consequenties van een last die is verbonden aan het legaat op grond waarvan de man het bedoelde pand uit de nalatenschap van zijn vader heeft verkregen, is de klacht van de man gegrond, nu deze stellingen, indien juist, kunnen meebrengen dat de bedoelde beslissing geen stand kan houden (HR 29 september 2001, *NJ* 2001, 166).

De volgende uitspraken hebben betrekking op de behoefte van de vrouw. De alimentatiegerechtigde vrouw behoefde niet in te teren op haar vermogen, nu dat vermogen mede als pensioenvoorziening na haar 65ste jaar diende te worden aangemerkt (HR 26 november 1999, *NJ* 2000, 329).

Voor de behoefte van de vrouw moet weliswaar rekening worden gehouden met de welstand van partijen tijdens het huwelijk, maar ook met de omstandigheid dat een gedeelte van het uitgavenpatroon kenmerkend nauw verband hield met de maatschappelijke positie van de man, zodat dat gedeelte van het uitgavenpatroon niet bepalend kan zijn voor de huidige behoefte van de vrouw (HR 3 december 1999, *NJ* 2000, 183).

Volgens de Hoge Raad (17 maart 2000, *NJ* 2000, 333) is het hof in zijn motiveringsplicht tekort geschoten door bij de behoeftevaststelling van de vrouw voorbij te gaan aan de als essentieel aan te merken stelling van de man dat het vermogen van de vrouw blijkens haarzelf verstrekte gegevens een niet verklaarde vermindering van ruim f 50.000 heeft ondergaan.

Geen motiveringseis werd daarentegen gesteld aan de ingangsdatum van het verhaalsrecht, nu de rechter daarbij een zekere vrijheid heeft (HR 8 september 2000, *NJ* 2000, 615).

Alimentatieovereenkomst

Voor alimentatie overeengekomen in een echtscheidingsconvenant zijn de volgende twee uitspraken van belang. Wanneer de rechter heeft vastgesteld dat een overeenkomst betreffende levensonderhoud heeft

opgehouden aan de wettelijke maatstaven te voldoen, is hij geheel vrij om met inachtneming van alle ten tijde van de beslissing bestaande relevante omstandigheden en zonder door die aldus achterhaalde overeenkomst in zijn vrijheid te worden beperkt, die overeenkomst te wijzigen dan wel in te trekken (HR 4 februari 2000, *NJ* 2000, 213).

Wanneer een partij bij een overeenkomst betreffende levensonderhoud na het sluiten daarvan te weten komt dat de feitelijke omstandigheden anders waren dan hij of zij toen aannam, kan het verkrijgen van deze wetenschap niet worden aangemerkt als een wijziging van omstandigheden in de zin van art. 1:401 BW. In casu bleek dat de vrouw al tijdens het sluiten van de overeenkomst samenwoonde met haar nieuwe partner, terwijl in het convenant bepaald was dat hertrouwen of samenwonen geen invloed op de alimentatie zou hebben (HR 9 juni 2000, *NJ* 2000, 457).

Huwelijksgoederenrecht

Drie beslissingen van de Hoge Raad over de afgelopen periode verdienen bespreking. Een vierde beslissing (HR 22 september 2000, *NJ* 643) brengt slechts in herinnering de vaste rechtspraak van de Hoge Raad dat als peildatum voor de waardering van tot de huwelijksgemeenschap behorende goederen geldt de waarde ten tijde van de verdeling, tenzij partijen anders overeengekomen zijn of op grond van de redelijkheid en de billijkheid een andere datum moet gelden. De Hoge Raad verwijst voor de motivering van zijn beslissing naar de conclusie van de A-G. Deze merkt op dat, als de verdeling door de rechter wordt vastgesteld als peildatum de dag van de rechterlijke uitspraak het meest in aanmerking komt. Aangezien in hoger beroep de uitkomst van de verdeling een andere kan zijn, en dan de dag van de uitspraak in hoger beroep beslissend is, ligt

De alimentatiegerechtigde vrouw hoeft niet in te teren op haar vermogen, als dat vermogen mede geldt als pensioenvoorziening na haar 65ste jaar

het voor de hand als peildatum te nemen de datum waarop de uitspraak in kracht van gewijsde gaat.

Vervalbeding in huwelijkse voorwaarden

Een in huwelijkse voorwaarden opgenomen vervaltermijn (meestal ter zake van een periodiek verrekenbeding) is niet nietig wegens strijd met dwingend recht (HR 18 februari 1994, *NJ* 1994, 463). Maar een beroep op het vervalbeding moet naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar worden geacht in een geval waarin een van de gewezen echtgenoten na hun echtscheiding verrekening vordert van in het verleden overgespaarde inkomsten, tenzij blijkt van – door de echtgenoot die zich op het vervalbeding beroept te stellen en, zo nodig te bewijzen – omstandigheden, die een beroep op het beding rechtvaardigen (HR 16 januari 1996, *NJ* 1996, 617 m.nt. WMK).

Niet de echtgenoot die zich beroept op de beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid hoeft te bewijzen dat er

omstandigheden zijn die aan een beroep op het vervalbeding in de weg staan, maar de echtgenoot die zich op het vervalbeding beroept, moet stellen en bewijzen dat er omstandigheden zijn die dat rechtvaardigen. Deze omkering van de bewijslast is ingegeven door enerzijds de aard van het beding, dat in belangrijke mate de werking ontnemt aan de tussen partijen overeengekomen verrekening van – in het algemeen – hun overgespaarde inkomsten, en anderzijds het gegeven dat partijen om voor de hand liggende redenen in het algemeen niet tot verrekening zullen overgaan, zolang de huwelijkse samenleving voortduurt. Verder is redengevend geweest dat partijen zich veelal niet bewust zullen zijn van de consequenties van een vervalbeding en ook als gevolg daarvan jaarlijkse verrekening achter-

lijkheid, die de balans naar de kant van de verrekenplichtige doen doorslaan.

Niet-uitgevoerde periodieke verrekening

De Hoge Raad heeft zich al ettelijke keren moeten uitlaten over de vraag hoe een niet-nageleefd periodiek verrekenbeding aan het einde van het huwelijk uitgevoerd dient te worden. Opnieuw deed de Raad dat in het arrest Slot-Ceelen (HR 2 maart 2001, *NJ* 583) (zie ook *Advocatenblad* 2001-7, p. 333-337).

Beleggingen van overgespaarde inkomsten en wederbeleggingen moeten worden verrekend. Daarvan is ook sprake als een goed wordt gefinancierd met behulp van een lening waarvan de aflossingen ten laste komen van overgespaarde inkomsten.

Wordt het goed maar ten dele uit overgespaarde inkomsten gefinancierd, dan zal de verrekening naar evenredigheid van dat deel dienen plaats te vinden. Aanbreng wordt niet verrekend, ook niet als het aangebrachte goed vlak voor het huwelijk door middel van geleend geld is verkregen en daarop niets was afgelost bij het huwelijk, terwijl staande huwelijk uit overgespaarde inkomsten wel (een deel van) de lening is afgelost.

Privé-vermogen dat geen betrekking heeft op overgespaarde inkomsten en dat geen inkomsten heeft opgeleverd, wordt niet verrekend, ook al is dat vermogen in waarde gestegen. Bestaat dat privé-vermogen uit aandelen dan gaat deze regel voor de waardevermindering van die aandelen niet op, als die waardevermindering eigenlijk als inkomsten moet worden beschouwd. Dat doet zich voor bij aandelen waarop geen winst is uitgekeerd, mits naar normen die in het maatschappelijk verkeer als redelijk worden beschouwd, uitkeerbare winst geacht moet worden te zijn gemaakt en de aandeelhou-

Beroep op een vervalbeding kan mede door de redelijkheid en billijkheid de balans naar de verrekenplichtige doen doorslaan

wege laten.

In HR 23 juni 2000, *NJ* 2001, 347, m.nt. WMK heeft de HR de beslissing van het hof dat de omstandigheden een beroep op het beding rechtvaardigden, in stand gelaten. Het ging in dit geval om een vervaltermijn van een jaar. De omstandigheden die, tezamen genomen, een beroep op het vervalbeding rechtvaardigden, waren uitzonderlijk. De vrouw was in 1991 een echtscheidingsprocedure begonnen, maar had tot 1996 nooit een beroep op verrekening gedaan, hoewel zij rechtskundige bijstand had. De man heeft de vrouw in het kader van de echtscheiding een regeling aangeboden. Daartoe behoorde dat de vrouw de beschikking kreeg over het huis. Ten slotte voerde de man aan, dat, als hij had geweten van de claim van de vrouw, hij niet in 1995 de beslissing tot een risicovolle en achteraf verlieslijdende investering voor het bedrijf had durven nemen.

De beslissing toont aan dat een beroep op een vervalbeding niet helemaal illusoir hoeft te zijn, maar het zal steeds een combinatie van vrij uitzonderlijke omstandigheden zijn waaronder de redelijkheid en bil-

der in overwegende mate bij machte was te bepalen dat de winst hem rechtstreeks ten goede zou komen (vgl. art. 1:126 leden 2 en 3 BW).

Waardering van ondernemingsvermogen

In het *Vissersbedrijf*-arrest (HR 2 maart 2001, *NJ* 584) ging het om de waardering van de (incourante) aandelen in een door de man tijdens het huwelijk begonnen vissersbedrijf. Zou de man aan de vrouw de helft van de intrinsieke waarde van de aandelen moeten uitkeren, dan zou de man het bedrijf moeten liquideren. De man wenste het bedrijf echter voort te zetten. Het hof oordeelde dat onder deze omstandigheden de eisen van de redelijkheid en de billijkheid meebrachten dat de vrouw niet meer krijgt dan hetgeen de man met behulp van het bedrijfsvermogen kan financieren. Deze keuze van het hof laat de Hoge Raad als zijnde van feitelijke aard in stand. Het hof leunde voor de motivering van zijn keuze sterk op 's mans wens het bedrijf voort te zetten. Dat achtte de Hoge Raad niet onjuist en evenmin onvoldoende.

Effectuering omgang

Tot slot van deze kroniek wordt kort ingegaan op twee beslissingen van de Hoge Raad inzake omgangsrecht. Een omgangs-ondertoezichtstelling is een ondertoezichtstelling met het uitsluitende doel een omgangsregeling tot stand te brengen dan wel te effectueren. Een dergelijke ondertoezichtstelling behoort slechts tot de mogelijkheden als aan de gronden voor een ondertoezichtstelling is voldaan, terwijl bovendien aan een beslissing tot omgangs-ondertoezichtstelling hoge eisen worden gesteld (zie hierover HR 13 april 2001, *RvdW* 78 en 79). Het ontbreken dan wel het bestaan van een omgangsregeling dient zodanige belastende conflicten of problemen op te leveren voor het kind dat deze een ernstige bedreiging voor zijn zedelijke of geestelijke belangen met zich meebrengen en andere middelen ter afwendung van deze bedreiging hebben gefaald of, naar te voorzien is, zullen falen. Een omgangsondertoezichtstelling is met andere woorden niet uitgesloten, maar wel uitzonderlijk.

De rechter kan de Raad voor de kindbescherming niet opdragen een vastgestelde omgangsregeling te begeleiden (HR 29 juni 2001, *RvdW* 121). De wet bepaalt de taken van de Raad voor de kindbescherming.

Deze taak behoort daartoe niet.

Daarenboven heeft de rechter niet een door de wet bepaalde bevoegdheid de raad een taak op te leggen. Uit verdragen (art. 8 EVRM en 16 Verdrag inzake de rechten van het kind) vloeit evenmin een dergelijke taak voor de raad voort. Maar, zo overweegt de Hoge Raad, deze verdragsbepalingen brengen wel mee dat de Staat in de gegeven omstandigheden al het mogelijke dat – redelijkerwijs – van hem verwacht kan worden dient te doen om het recht op omgang van een ouder te effectueren.

In de zaak *Glaser* (19 september 2000) heeft het Europese Hof te Straatsburg aangegeven wat in dit opzicht van de Staat verwacht mag worden. De Staat zal zoveel als mogelijk moeten proberen de medewerking van de bij de omgang betrokkenen te faciliteren. Maar dwang om die medewerking te bewerkstelligen kent vooral haar grens in het belang van het kind. Overigens betekent dit niet dat de verantwoordelijkheid voor de effectuering van de omgang overgeheveld wordt naar de Staat. De direct betrokkenen blijven zelf primair verantwoordelijk.

Advocountants voor beginners

De laatste jaren zijn in hoog tempo vijf grote advocatenkantoren ontstaan, bekend als de 'advocountants'. Ze zijn verbonden aan de grote, mondiale multi disciplinary partnerships (MDP's) KPMG, Ernst & Young, Andersen, PricewaterhouseCoopers en Deloitte & Touche. Met bijna 700 advocaten vormen ze een markante groep in de balie. Stapje voor stapje knokken ze zich de markt in, al worden ze nog steeds omgeven met nogal wat misverstanden.

Micha Kat
freelance journalist

'Eerst wilden we niet samen optrekken we moesten eerst elk onze eigen plek bevechten. Maar nu zijn we zo ver dat we naar onze gemeenschappelijke belangen kunnen kijken, zoals het wegnemen van vooroordelen die rond ons leven in de markt en het ons krachtiger manifesteren binnen de organen van de Orde.' Aldus Bas Steins Bisschop, *name partner* van Steins Bisschop Meijburg & Co, het aan KPMG gelieerde advocatenkantoor. Scipio van der Stoel, de 'perspartner' van Wouters Advocaten/Andersen Legal (AL) voegt toe: 'We zijn nu twee keer met alle vijf bij elkaar gekomen. We willen meer invloed gaan uitoefenen binnen de Orde, want een aantal ontwikkelingen daar vinden we maar niks.'

Dit laat aan duidelijkheid niets te wensen over: de advocountants zijn klaar voor het slechten van een nieuwe horde op de weg van hun schijnbaar onstuitbare opmars. Eind augustus meldde zich zelfs een zesde partij: Dijkstra Voermans advocaten, gelieerd aan de accountants en adviseurs van BDO. Met 30 juristen is dit zeker geen klein kantoor. Voor het overlegclubje van de *big five* zijn ze echter nog niet uitgenodigd.

Wat de advocountants bindt is het verzet tegen de samenwerkingsverordening van de Orde uit 1993 die een gedeelde maatschap tussen advocaten en accountants verbiedt. Het advies van de A-G bij het Europese Hof van deze zomer inzake een procedure tegen deze verordening wordt door beide kampen schaamteloos 'klaargestoomd voor eigen gebruik'. A-G vindt *verbod op samenwerking mededingingsbeperkend* aldus een persbericht van procespartij Andersen Legal. A-G: *Orde mag samenwer-*

Scipio van der Stoel: 'We willen meer invloed gaan uitoefenen binnen de Orde, want een aantal ontwikkelingen daar vinden we maar niks'

king tussen advocaat en accountant verbieden aldus de cover van dit blad, verwijzend naar een stuk waarin de conclusie werd geanalyseerd.

Alle vijf spreken ze hun afschuw uit over het woord 'advocountant'. 'Alsof we iets anders zijn dan gewone advocaten' zegt Carel van Lynden van AKD Prinsen van Wijmen, sinds 1997 gelieerd aan Deloitte & Touche. Hij heeft op dit punt zeker recht van spreken, want zijn kantoor heeft als enige van de vijf sterke wortels in de traditionele Nederlandse polderadvocatuur.

Multidisciplinaire teams

De vijf zijn onderling nogal verschillend. Hierover later meer. Maar een aantal uitgangspunten wordt gedeeld. Zoals het werken in 'multidisciplinaire teams' van advocaten, accountants, fiscalisten en soms ook

speciale adviseurs op terreinen als *compensation & benefit* of *real estate*. Naast de sectie-structuur werken veel van deze kantoren met 'branchegroepen' (*energy & utilities, financials, telecom*) waarbinnen dit multidisciplinaire werken verder gestalte krijgt, onder meer door het ontwikkelen van innovatieve producten zoals *Choice* van Wouters/AL, een flexibel beloningsproduct met tal van componenten waaraan is gewerkt door advocaten, *human capital consultants*, fiscalisten en IT-consultants voor de toepassing op de PC. Ook wordt gestreefd naar zoveel mogelijk *internal referrals* (werk dat de advocaten krijgen van andere poten uit de MDP), maar anders dan vaak wordt gedacht spelen de accountants op dit punt slechts een zeer bescheiden rol. 'Het is vooral *tax* waar we zaken mee doen en de afdeling *corporate finance*. Maar het is zeker niet vanzelfsprekend dat dit werk naar ons toe komt, want als ze er bij PwC (PriceWaterhouseCoopers) niet van overtuigd zijn dat het goed gaat, besteden ze het liever uit aan een extern kantoor' zegt Els de Wind, bestuurslid van Landwell. Volgens haar is de samenwerking met de fiscalisten van PwC goed te vergelijken met de praktijk binnen Loyens & Loeff waar de advocaten ook nauw samenwerken met de belastingadviseurs.

Hoe moeilijk het is je als geallieerd advocaat in te vechten in de cliëntenporte-

feuille van de afdelingen *tax, audit* (accountancy) en *corporate finance* beschrijft Bas Steins Bisschop: 'Martin Brink (partner ondernemingsrecht) en ik gaven laatst een presentatie voor de top binnen KPMG, de mensen die werken voor de Fortune 500. We legden ze uit dat ze om hun werk goed te kunnen doen niet om juridisch advies op topniveau heen kunnen. We moeten ervoor knokken dat zij met werk naar ons komen. En dan heb ik het nog niet eens over het werk dat het externe advocatenkantoor voor deze topcliënten doet. Dat willen wij natuurlijk ook graag overnemen!'

Grijze partners

In de 'expansiefase' waar de vijf nu langzaam uitkomen draaide het vooral om werking en selectie. Met steun van bureaus als *Legal People* stroopten ze de markt af. De zucht naar het binnenhalen van grote namen is vaak bespot en inderdaad zijn er in dit traject grote ongelukken gebeurd. Achter de schermen wordt vaak meesmullend gesproken over 'grijze partners van naam en faam' uit de traditionele advocatuur die 'in de luwte van de MDP hun zakken nog even willen vullen'. Het hoort bij het vallen en opstaan van het opgroeiproces. Tegenwoordig stappen medewerkers en partners al weer over binnen de vijf zodat ze nog maar weinig geheimen voor elkaar hebben. Sylvia den Engelsens, partner bij *Legal*

People: 'Advocaten hebben soms grote ego's. Dat botst met de *corporate culture* van de *big five* die van hun mensen verlangen dat ze zich toch wel enigszins aanpassen. Bij Andersen Legal gaat het vooral om het 'Andersen-gevoel'. Daarom zouden advocaten die gaan werken voor een van de vijf karakterologisch misschien iets anders in elkaar moeten zitten dan de krachtpatser van Stibbe of Nauta.' Scipio van der Stoel: 'We zijn niet principieel tegen *prima donna's*, maar er zijn grenzen. Het mag niet ten koste van de organisatie gaan.'

Bij de vijf wordt goed verdiend. Louis Deterink, bestuursvoorzitter van Holland van Gijzen, het kantoor van Ernst & Young: 'Partnerbeoordeling is bij ons heel normaal. Elke partner heeft een *reviewing partner* en wordt geacht te voldoen aan de eisen die zijn vastgelegd op de *business balanced scorecard* waarop vele elementen een rol spelen.' De hoge *leverage* bij drie van de vijf waardoor het partnerschap moeilijk te bereiken is wordt vaak gecompenseerd met tussenstappen op de carrière-ladder zoals 'manager' bij Andersen en 'kantoorpartner' bij Holland van Gijzen.

Een overkoepelende factor is natuurlijk ook het internationale netwerk. De aangesloten kantoren die alle druk bezig zijn met hun *global branding* beschikken over duizenden advocaten in tientallen landen. Carel van Lynden van AKD: 'Wij hebben

Sylvia den Engelsens: Advocountants concurrerend

Wervings- en selectiebureau *Legal People* in Amsterdam heeft voor alle vijf de kantoren gewerkt of werkt er nog voor. Voor Wouters/AL wordt thans een 'topnaam' gezocht. Partner Sylvia den Engelsens merkt in de markt zeker vooroordelen en weerstanden, maar kan die meestal gemakkelijk wegnemen in een rustig een-op-een-gesprek. 'Nauta is Nauta. Daar valt weinig aan uit te leggen. Bij deze vijf is het verhaal een stuk ingewikkelder, want ze doen echt iets nieuws. Een van de vooroordelen is dat je onder de plak zou zitten bij de accountants. Nou, die zie je vaak helemaal niet. De synergie is er vooral een tussen *tax* en *law*.' Over het niveau van het werk zegt ze: 'Accountants zullen wel drie keer nadenken voor ze werk doorspelen aan hun 'nieuwe' advocatenkantoor. Als het fout gaat zitten zij met een probleem. Al helemaal geen zin heeft het om kleine ad hoc-zakjes af te schuiven zoals wel wordt gedacht. Daar zitten de advocaten helemaal niet op te wachten. De samenwerking wordt pas zinvol als men in multidisciplinaire teams optreedt voor grote cliënten in gecompliceerde, multinationale vraagstukken.' Den Engelsens beseft dat de 'toppers' nog aarzelen. 'Maar in het buitenland is dat al niet meer zo. Het is een kwestie van tijd. De Advocountants zijn naar onze ervaring zeker concurrerend. Intussen gaat er natuurlijk van alles mis. Het is voor deze kantoren een verhaal van *live and learn*.'

Sylvia den Engelsens: 'Accountants zullen wel drie keer nadenken voor ze werk doorspelen aan hun "nieuwe" advocatenkantoor'

onze keuze gemaakt: we gaan mondiaal. Dat geeft een heerlijk rustig gevoel. Bij Nauta, Stibbe en Houthoff ontbreekt die rust. Van alle kanten en alle kantoren stromen de mensen nu naar ons toe.'

De vijf krijgen steeds meer zelfvertrouwen. Els de Wind van Landwell: 'De Wakkies en Eisma's hebben we nog niet. Maar waar zitten die in de volgende generatie?' Alles wijst erop dat de vijf MDP's het bolwerk van de gevestigde advocatuurmacht gaan bestormen. In de VS maakt de gevestigde orde zich al veel zorgen over de consultants van de *big five* die steeds meer werk naar zich toe trekken dat ook door advocaten kan worden gedaan. Het antwoord: advocatenkantoren ontwikkelen consultancy-poten!

AKD Prinsen van Wijmen

'En toen waren we opeens het vierde kantoor van Nederland' zegt Carel van Lynden, bestuurder van AKD. Van Anken Knüppe Damstra (ontstaan in 1991) fuseerde in 1999 met Prinsen van der Putt. Een jaar later kwam daar het kantoor Van Wijmen bij. In april 1997 werd een strategische alliantie met Deloitte & Touche gesloten die per 2000 is opgewaarderd. Nu vindt overleg plaats met de Orde over de vraag in hoeverre de belastingpoot van Deloitte waar AKD mee verbonden is het geld dat AKD

inbrengt mag 'poolen' met de andere takken van Deloitte. 'De ene paardensprong is de andere niet' lacht Ben Knüppe, verwijzend naar het 'paardensprongmodel' volgens welke de advocaten via de tax-afdelingen verbonden zijn met de MDP's. Er is veel veranderd binnen dit kantoor. Van Lynden: 'Neem de internationalisering. Het oplossen van dit probleem was voor ons een voorname reden met Deloitte in zee te gaan.' Op zijn bureau ligt een stuk van het Belgische alliantiekantoor Philippe & Partners; het briefpapier heeft al dezelfde huisstijl als dat van AKD. Knüppe: 'We werken aan onze *global branding* en komen op termijn met een mondiale naam. Dat wordt een eigen naam los van Deloitte, het Landwell-model dus.'

AKD functioneert van de vijf het meest als gewoon, klassiek advocatenkantoor. Het meeste werk heeft niets te maken met Deloitte. Interdisciplinair werken en *internal referrals* zijn bij AKD (nog) minder ontwikkeld. Bij Deloitte is zelfs nog een eigen juridische afdeling actief die dus min of meer concurreert met AKD. Het kantoor wil full-service blijven werken en nam om dit nog eens te onderstrepen begin oktober de complete zeesectie van Nauta over. De vijf vestigingen hebben elk een eigen focus gekregen: Rotterdam haven en handel, Amsterdam ondernemingsrecht, Eindhoven

Carel van Lynden: 'En toen waren we opeens het vierde kantoor van Nederland'

	Omvang	Leverage (advocaten)	Inkomen (max; f)	Internal referrals	cliënten	locaties
AKD Prinsen	185	2,5	600.000	10%	MKB Overheid	6
Holland van Gijzen	159	7	800.000	50%	MKB- Global 1000	5
Landwell	117	10	geen opgaaf	60%	MKB- Global 1000	4
Wouters /AL	90	10	1.300.000*	35%	Global 1000	2
Steins Bisschop	66	4	1.000.000	40%	Fortune 500	2

*schatting

IE/IT, Dordrecht aanbestedingen en Breda bestuursrecht. Gestreefd wordt naar het delen van de ruimte met Deloitte; in Amsterdam en Utrecht is dat reeds het geval. In Rotterdam worden de vestigingen van AKD geïntegreerd in het Deloitte-kantoor aan de Admiraliteit.

Holland Van Gijzen

Het netwerk van Ernst & Young is het meest internationale van de vijf: in 53 landen zijn meer dan 2000 advocaten aangesloten. Ook in de VS waar de samenwerkingsregels restrictief zijn, loopt Ernst & Young voorop: aanwezigheid in New York is zeker gesteld door een alliantie met het Canadese kantoor Donahue & Partners dat daar een vestiging heeft en reeds in 1999 begon E&Y een kantoor in Washington, McKee Nelson. Daar werd aanvankelijk alleen aan belastingrecht gedaan, maar in mei van dit jaar stapte bijna de hele sectie *capital markets* van Sidley Austin Brown & Wood (die gevestigd waren in een van de twee vernietigde WTC-kantoren) over. McKee groeit explosief, maar moest de naam Ernst & Young onder druk van de regelgevers laten vallen.

Een internationale maatschap is er nog niet: de E&Y Law Alliance (met de onlangs herbenoemde Nederlander Bob Wessels als voorzitter) is een federatie van nationale maatschappen. 'Wel bieden we op veel rechtsgebieden (*Cross-Border Employment & Human Resources Globalisation, Intellectual Property*) *global law services* waardoor we grote projecten kunnen uitvoeren in vaak wel tientallen landen tegelijk' zegt Louis Deterink, voorzitter van Holland Van Gijzen. Hij laat wat *prints* zien. 'Dit zijn de twee *streams* waarmee we ons mondiaal gaan presenteren. In het 'Spaanse model' heten we Ernst & Young. In het 'Duitse model' heten we Menold & Aulinger met daaronder *in association with Ernst & Young*. Wij sluiten dus aan bij het Duitse model.'

Het kantoor heeft twee historische pijlers: de sectie ondernemingsrecht binnen Ernst & Young Belastingadviseurs (Hans van Gijzen) en de advocaten van het kantoor Banning Kemenade & Holland die zich per 2000 aansloten. Deterink: 'We

hebben de afdeling ondernemingsrecht van E&Y gekocht. De *goodwill* lossen we in vijf jaar af. Verder zijn er geen banden. We zijn echt zelfstandig.'

Acht secties vormen een 'matrix' met sectorale *service lines* waarbinnen geïntegreerd wordt samengewerkt. Deterink: 'Elke week melden zich kantoren aan voor aansluiting. Maar wij stoten juist vestigingen af. We concentreren ons binnen onze vijf vestigingen: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Eindhoven en Utrecht.'

Landwell

Net als Holland van Gijzen is Landwell ontstaan vanuit de juridische afdeling van de MDP, in dit geval PricewaterhouseCoopers (PwC). De meerderheid daar was geen advocaat. PwC heeft pas vrij laat gekozen voor advocaten-status van zijn juristen; eind 1999 lanceerde het Landwell als mondiaal advocatenmerk. Vanaf dat moment is in Nederland zeer actief geworven, onder meer om de opleidingscapaciteit op niveau te brengen. Bekende 'gezichten' als Friso Meeter (ex-Loeff), Kees Stuurman (ex-Kennedy van der Laan) en Cees Crul (ex-Nauta) konden worden aangetrokken. Els de Wind, bestuurslid

Els de Wind: 'Via de partners van *corporate finance* proberen we werk naar ons toe te trekken, maar zij werken net zo goed met andere advocatenkantoren'

van Landwell en lid van de *global board*: 'Het gebrek aan opleiders hebben we deels kunnen oplossen door te werken met buitenpatronen.' Landwell is meer dan de anderen afhankelijk van *internal referrals* vanuit PwC waarvoor actief moet worden geacquireerd. De Wind: 'Via de *lead partners* van bijvoorbeeld de afdeling *corporate finance* proberen we werk naar ons toe te trekken, maar zij werken net zo goed met andere advocatenkantoren.'

De meeste samenwerking vindt plaats met de fiscalisten waarmee Landwell ook organisatorisch sterk is verbonden in de PwC-poot *Tax & Legal Services* die op zichzelf prima te vergelijken is met een combinatiekantoor als Loyens & Loeff. Landwell staat dus dicht op de MDP dan Steins Bisschop en Holland van Gijzen. De Wind: 'We richten ons beleid naar PwC en stellen het samen vast. PwC kan bijvoorbeeld zeggen: we willen een *lawfirm* in China of Japan. Dan zoeken we samen naar de beste aanpak en gaan op onderzoek uit. Hoe is de situatie daar? Met welke kantoren werkt PwC in die landen?' Landwell in Nederland biedt alle standaard *corporate* rechtsgebieden; vastgoed is 'in ontwikkeling'. Onlangs is het kantoor afgestapt van een *lockstep*-systeem; de winstdelen van de partners worden nu afzonderlijk vastgesteld 'binnen bepaalde bandbreedtes'. Over de hoogte worden geen mededelingen gedaan, maar De Wind verzekert dat Landwell 'kan bieden wat de concurrentie biedt'. Er zijn thans vestigingen in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht en Eindhoven.

Wouters/Andersen Legal

Arthur Andersen, zoals de MDP toen nog heette (sinds de afsplitsing van de consultants vorig jaar is het Andersen) was de eerste van de vijf die met advocatuur begon; in Nederland werd elf jaar geleden Jos Wouters aangetrokken om deze kar te gaan trekken. In Amsterdam kreeg de samenwerkingsconstructie toen de zegen van de Raad van Toezicht, maar toen enige jaren later in Rotterdam werd neergestreken sprongen de lichten op rood. Scipio van der Stoel: 'Dit is de oorsprong van onze procedure tegen de Orde die nog altijd voortduurt. Nee, leuk is het niet om als enige van de vijf in conflict te zijn.'

Andersen heeft zich niet willen neerleggen bij de 'paardensprong'; de advocaten vormen in Nederland een maatschap (met de belastingadviseurs en de notarissen) die via een Zwitserse maatschap is gekoppeld aan alle Andersen-maatschappen in de wereld, ook de Nederlandse van accountants en consultants. Van der Stoel: 'Die maatschap geeft de verschillende maatschappen winstgaranties zodat we in bijvoorbeeld *emerging markets* toch de beste mensen kunnen aantrekken.' De *global branding* geschiedt onder het 'nieuwe merk' Andersen Legal (AL). Er zijn thans mondiaal 550 AL-partners; dat zijn zowel nationale partners als internationale. Die laatste verdienen absolute topinkomens. Er zijn in totaal 4000 Andersen-partners; de helft daarvan internationaal. Wie bij Andersen (*leverage 10*) gaat werken wordt eerst *assistent* (maximaal drie jaar), dan *senior* (ook drie jaar), dan *manager* (draagt eindverantwoordelijkheid), dan *national partner* en tenslotte *international partner*. De managers krijgen een training van een week op een besloten campus bij *Andersen-capital* Chicago. Van der Stoel: 'Maar veel managers functioneren als volledige partners. Die hoge *leverage* geeft dus een vertekend beeld.' Qua partnerbeoordeling is AL van de vijf het verst: het is

Louis Deterink: 'We kunnen grote projecten uitvoeren in vaak wel tientallen landen tegelijk'

het enige kantoor met een anonieme *upward evaluation* van partners door medewerkers.

In de markt staat Andersen te boek als duur. Van der Stoel: 'Wij richten ons naar de tarieven van de gevestigde topkantoren. Maar bedenk daarbij, dat we niet werken voor het MKB of particulieren.' Thans worden veel buitenlandse partijen in Nederland bediend; de topzaken (*Telefónica* in fusieonderhandelingen met KPN en *NH Hotels* bij overname Kransnapolsky) waren Spaanse *referrals* vanuit AL-kantoor Garrigues, het leidende kantoor van het land. Van der Stoel: 'We zijn nu meer aan het acquireren in Nederland en boeken goede vooruitgang.' Andersen Legal is gevestigd in Amsterdam en Rotterdam.

Steins Bisschop Meijburg & Co.

De naam van dit kantoor dat vanaf 1998 vanuit het niets werd opgebouwd is een direct gevolg van het Orde-verbod rechtstreeks te refereren aan KPMG. Bas Steins Bisschop zelf is er niet gelukkig mee en hoopt dat de naam snel naar de achtergrond verdwijnt ten faveure van het mondiale merk KLegal. Recent maakte KPMG in Duitsland een enorme sprong voorwaarts met de fusie van KPMG Treuhand en Beiten Burkhardt waardoor in dat land een kantoor ontstaat van 280 advocaten en acht vestigingen.

Zelf heeft Steins Bisschop reeds een stap terug gedaan waardoor de dagelijkse leiding van het kantoor vanaf vorig jaar in handen is van kantoordirecteur Gerrit Kievit. Kievit: 'Begin september is op de internationale partnermeeting in Melbourne de strategie voor KLegal International vastgesteld. Dat betekent dat in alle landen waar KPMG aanwezig is ook juridische dienstverlening zal worden geleverd. Reeds eerder na de afsplitsing van KPMG Consulting is Legal officieel bestempeld als de vierde kernactiviteit van KPMG naast *Assurance* (accountancy), *Tax* en *Financial Advisory Services*.' Steins Bisschop: 'Mijn missie – de pioniersfase – is nu volbracht. Het kantoor staat op de kaart. Ik ga me concentreren op mijn praktijk en mijn leerstoel op Nijenrode.'

Bas Steins Bisschop: 'Eerst wilden we niet samen optrekken, we moesten eerst elk onze eigen plek bevechten'

De vijf praktijkgroepen (Notariaat, Ondernemingsrecht, Bank- en Effectenrecht, Markt & Overheid en Arbeidsrecht) zijn gekoppeld aan de binnen KPMG gehanteerde *lines of businesses*: *Consumer & Industrial Markets*, *Financial Services*, *Public Sector* etc. Zo wordt het interdisciplinair werken geïnstitutionaliseerd. Het kantoor mikt duidelijk op de top van de markt en wil zich daar via het netwerk van KPMG een plaats veroveren.

Het kantoor opereert geheel zelfstandig; de relatie met de belastingadviseurs van KPMG Meijburg en de KPMG Holding gaat niet verder dan het 'poolen' van delen van infrastructuur, klantenbestand en resultaten. Beloning van de partners geschiedt aan de hand van een *balanced score card* met de (niet gelijkwaardige) criteria omzet, acquisitie, organisatie en persoonlijke groei. Kievit stelt met de partners de targets vast; worden dezen allen gehaald kan het basisinkomen (250.000 tot 500.000 gulden) worden verdubbeld. Volgens Kievit maakt het kantoor in het boekjaar 2001-2002 voor het eerst winst. Steins Bisschop Meijburg & Co. is gevestigd in twee grote, moderne kantoorpanden in bedrijvparken in Amsterdam (Zuid-Oost) en Rotterdam (Brainpark).

Vraagtekens bij effectiviteit meldingsplicht

'11 september' heeft het tempo waarin de meldingsplicht voor advocaten en andere vrije beroepsbeoefenaren wordt ingevoerd, versneld. Over de effectiviteit en de schadelijkheid van de onlangs bekend geworden regeling lopen de meningen uiteen.

Lex van Almelo
freelance journalist

Op 5 oktober 2001 schreef de regering in een provisorisch actieplan aan de Tweede Kamer: 'Het traceren van de relatie tussen de financieringsstromen en terroristische activiteiten is van eminent belang voor de bestrijding van terrorisme.'. De regering noemde 43 acties om terrorisme te voorkomen en bestrijden. Actie 29 en actie 37 komen erop neer dat Nederland zal aandringen op een snelle totstandkoming van de Europese Richtlijn Witwassen en die versneld in Nederlandse regelgeving zal omzetten. De werkingssfeer van de Wet Melding Ongebruikelijke Transacties, die nu beperkt is tot financiële instellingen, zal met een algemene maatregel van bestuur worden uitgebreid tot advocaten, notarissen, accountants, vastgoedmakelaars en handelaren in kunst en edelstenen. Om de geheimhoudingsplicht en het verschoningsrecht van advocaten over te houden zal een bepaling worden toegevoegd aan de Wet MOT: voor advocaten (en notarissen) geldt de meldplicht niet bij 'de bepaling van de rechtspositie van cliënt, diens vertegenwoordiging in rechte of het geven van advies over het instellen of vermijden van een rechtsgeding'.

Op het Ministerie van Justitie heerst tevredenheid over de manier waarop de balie uit de wind wordt gehouden

Volgens Algemeen Deken Marek Guensberg zal de meldplicht niet effectief zijn omdat praktisch de hele advocatenpraktijk door deze uitzondering wordt bestreken. Op het Ministerie van Justitie heerst dan ook tevre-

denheid over de manier waarop de *pinch hitters* van de rechterlijke macht uit de wind worden gehouden. Afgezien van de druk uit de EU lijkt het vooral het Ministerie van Financiën gebrand op de uitbreiding van de meldingsplicht. De haast van Financiën is, aldus een woordvoerder, ingegeven door de invoering van de euro en aanslagen in de Verenigde Staten. De beroepsbeoefenaren moeten Financiën helpen bij het in kaart brengen van ongebruikelijke geldstromen; het ministerie wil 'transparantie van de financiële markt' en wil ongebruikelijke transacties kunnen 'monitoren'. Voor een beter zicht moeten ook de 'poortwachters' van de financiële dienstverlening worden ingeschakeld. Het ministerie hoopt dat er bovendien een preventieve werking van uitgaat en dat de bezitter van fout geld afziet van de oprichting van 'een BV'tje' als hij weet dat de notaris dit moet melden.

'De banken hebben er geen enkel probleem mee gehad,' jokt de woordvoerder van Financiën. Als de advocaat een ongebruikelijke transactie meldt, wil dat nog niet zeggen dat de transactie ook verdacht is. Als het *good money* is, hoeft er toch niets mis te zijn met de transactie? 'Advocaten krijgen het verwijt dat zij zich laten betalen met zwart geld. Nu krijgen ze de kans om te laten zien dat het niet waar is,' zegt de woordvoerder van Financiën.

Freek betaalt advocaat

Zowel de voor- als tegenstanders van de meldingsplicht gebruiken grote woorden, waarvan de praktische betekenis niet altijd even duidelijk is. In welke gevallen leidt de meldingsplicht voor advocaten tot proble-

Illustratie: ArtBite

men? De Algemeen Deken geeft zelf al aan dat zijn achterban gemakkelijk aan de verplichting kan ontsnappen. Misschien kunnen de bezwaren wat concreter worden als de zogenoemde indicatoren zijn vastgesteld: onder welke omstandigheden moet de advocaat een transactie als een ongebruikelijke aanmerken en melden?

De registeraccountants hebben die indicatoren al uitgewerkt in bijlagen bij hun gedrags- en beroepsregels. Zo moet de accountant zijn wenkbrauwen fronsen als hij stuit op 'een complexe vennootschapsstructuur, die geen reëel bedrijfseconomisch doel lijkt te dienen', op 'ongebruikelijke betalingen in contanten, aankopen tegen cheques aan toonder of overboekingen naar nummerrekeningen' of op 'ongebruikelijke transacties met vennootschappen in belastingparadijzen'. Niet zelden bewandelt de cliënt een omweg die alleen maar extra kos-

ten met zich meebrengt. Dat zou niet alleen de accountants, maar ook de advocaat te denken kunnen geven.

Aan de andere kant zouden voorstanders duidelijk moeten maken in welke gevallen de meldingsplicht helpt. De pogingen van schrijver dezes om overtuigende voorbeelden op te tekenen uit de mond van een justitiewoordvoerder en het hoofd van het Meldpunt Ongebruikelijke Transacties zijn jammerlijk gestrand. Daarom behelpen we ons met het meest recente jaarverslag van het Meldpunt. Daarin staat onder het kopje 'tuchtrechtelijke interventies' het geval van 'Freek' die met 100.000 Franse franken naar een bank gaat en een fax laat zien van zijn advocaat, waarop deze bevestigt dat het gaat om diens honorarium.

Uit de cijfers in het verslag blijkt dat financiële instellingen in 2000 47.870 meldingen hebben gedaan. Het MOT geeft

slechts een klein deel van de transacties als 'verdacht' door aan de fiscus of politie. De politie maakt nauwelijks gebruik van de meldingen. Tussen 1996 en 1998 hebben de meldingen tot 22 politie-onderzoeken geleid en tot negentien strafzaken. Van drie zaken was de uitslag nog niet bekend, twee zaken waren geseponeerd, één liep uit op ontslag van rechtsvervolgning en één op vrijpraak. In de twaalf overige zaken heeft de rechter straffen opgelegd, die variëren van dienstverlening tot negen jaar cel respectievelijk boetes van 40.000 tot 375.000 gulden. In drie zaken heeft de rechter voor 7,4, 33 respectievelijk 73,5 miljoen gulden aan wederrechtelijk verkregen vermogen ontnomen, terwijl bovendien 4 ton respectievelijk 20 miljoen in beslag werd genomen.

Hoewel gegevens over het fiscale vervolgtraject ontbreken, wekt het jaarverslag de indruk dat vooral de fiscus baat heeft bij de meldingsplicht. Dat de meldplicht grote betekenis zal hebben voor terrorismebestrijding is niet erg aannemelijk. n

Zie voor de diverse stukken: BalieNet Nieuws, onder 'Regeling meldplicht wittassen is 'vaag'

Vernieuwing opleiding advocatuur

Begin 2000 besloot de Orde dat de beroepsopleiding advocatuur beter moest aansluiten op de stage. Specialisatietendensen, concurrentie op de arbeidsmarkt en academische hervormingen dwingen tot verandering, ook van de voortgezette stagiaire-opleiding en de permanente opleiding. Met de uitvoering van een serie plannen, binnen één tot drie jaar, hoopt de Orde recht te doen aan de wensen van de balie. Een toelichting.

Dr. Rob C.H. van Otterlo
hoofd Opleiding Nederlandse
Orde van Advocaten

In de uitgangspunten voor de nieuwe beroepsopleiding werd gezocht naar een goede aansluiting van de opleiding met de stage, resulterend in een opleidingsmodel 'met een breed fundament en pijlers naar keuze'.¹ Dit model bestaat uit twee fasen² die beide afgerond dienen te worden binnen de stageperiode van drie jaar. De eerste fase vormt dan de eigenlijke beroepsopleiding (breed), terwijl de tweede fase zorgt voor specialisatie door middel van zogenaamde 'leerlijnen', opgebouwd uit modules van verschillend niveau van basis tot specialisatie behorend tot eenzelfde rechtsgebied.

Beroepsopleiding

Voor de beroepsopleiding is een aantal modules geformuleerd, dat in overleg met de vakgroepdocenten en/of andere specialisten (opnieuw) van inhoud moet worden voorzien. Dit betekent dat het bestaande curriculum tegen het licht wordt gehouden en dat per module gekeken wordt op welke wijze die gereviseerd dient te worden.

In plaats van de schriftelijke tentamens procesrecht, belastingrecht, e.d. voeren de stagiaires voor ten minste zeven van de

bovengenoemde onderdelen een schriftelijke opdracht uit, die direct verband houdt met het desbetreffende onderwijsblok. Tevens is er voor alle stagiaires een verplichte eindtoets.

Voortgezette stagiaire-opleiding

De belangrijkste verandering met betrekking tot de voortgezette stagiaire opleiding is de ontwikkeling van leerlijnen.

Leerlijnen vormen een aaneenschakeling van cursusmodules van een gespecificeerd niveau binnen specifieke rechtsgebieden. Een leerlijn kan zodanig samengesteld worden dat hij enerzijds aansluit bij het eindniveau van de beroepsopleiding en anderzijds, zo mogelijk nog belangrijker, aansluit bij het beginniveau van de cursussen zoals die door de specialisatieverenigingen worden aangeboden. De toekomstige stagiaire kan als het ware binnen de leerlijnenstructuur kiezen voor specialistisch, waarbij de gekozen leerlijn doorloopt in de specialisatie, of hij kan kiezen voor meerdere leerlijnen op bijvoorbeeld basisniveau. Dit laatste sluit dan meer aan bij de praktijk van de kleinere algemene kantoren, terwijl het eerste meer aansluit bij de praktijk van de grotere kantoren.

Projecten van Opleiding

De afdeling Opleiding van de Orde startte onlangs de volgende projecten:

- revisie van de beroepsopleiding;
- ontwikkeling van leerlijnen en keuzevakken;
- kwaliteitsverbetering van de permanente opleiding;
- ontwikkeling van een 'portfolio' als didactisch en toetsingsinstrumentarium voor de begeleiding van de stagiaire;
- harmonisatie van de opleidingseisen van de diverse Raden van Toezicht.

Permanente opleiding

Kwaliteitsverbetering van de permanente opleiding wordt noodzakelijk omdat sinds de introductie van de verplichte permanente opleiding in 1996 er sprake is van toenemende kwantiteit en verminderende kwaliteit van cursusaanbod. Aan de ene kant willen steeds meer instellingen opleidingen voor de Orde verzorgen in het kader van de permanente opleiding, waarvoor zij erkenning door de Orde claimen. Aan de andere kant wordt het voor de Orde steeds lastiger om de kwaliteit en het niveau van al die aanbieders en cursussen op waarde te schatten. Teneinde zowel instituten als cursussen beter te kunnen waarderen, door respectievelijk erkenningscriteria en kwaliteitscriteria aan te scherpen en te herformuleren, is de afdeling Opleiding, gestart met een kwaliteitsproject permanente opleiding. Dit moet resulteren in méér kwaliteit (cursussen), met zo mogelijk minder kwantiteit (aanbieders).

Portfolio voor begeleiding stagiaires

Een goede praktijkopleiding staat of valt met de wijze waarop de stagiaire in de praktijk begeleid wordt. Aan die stage worden nog nauwelijks kwaliteitseisen gesteld. De afdeling Opleiding ontwikkelt alternatieve didactische hulpmiddelen waarmee de begeleiding, maar ook de toetsing van de stagiaires door de patroon verbeterd en vereenvoudigd kunnen worden. Een van die didactische hulpmiddelen is het zogenaamde portfolio. Dit portfolio is een soort presentatiemap die de stagiaire gedurende zijn stage 'vult' met alle componenten die

Toen ook al

Klachten over de gebrekkige kwaliteit van de stage zijn niet nieuw. Zie de inleiding van het rapport *De opleiding van de advocaat* uit 1977 (Rapport van de commissie praestagiaire opleiding, Nederlandse Orde van Advocaten). De commissie kreeg van de Algemene Raad namelijk de opdracht 'een onderzoek in te stellen naar de juistheid van de zich telkens weer manifesterende klachten dat de opleiding der stagiaires onvoldoende zou zijn, zowel om terstond als volledig bevoegd advocaat aan de rechtsbedeling deel te nemen, alsook om na een stage, waaraan nog geen duidelijke eisen worden gesteld [sic] en waaraan in verschillende arrondissementen zeer uiteenlopende zorg wordt besteed als volledig raadsman te kunnen optreden'.

In datzelfde rapport werd net als tegenwoordig de kwaliteit van de universitaire opleiding betwijfeld: 'naast grondige juridische kennis op vrij uitgestrekte gebieden, moet [de advocaat] beschikken over vaardigheden, die in de huidige opzet van het Wetenschappelijk Onderwijs – op enkele beperkte uitzonderingen na – niet kunnen worden verworven.' (...) 'Het Academisch Statuut stelt voor het behalen van de titel meester in de rechten zo ruim geformuleerde eisen, over zoveel gebieden verspreid, dat reeds de kennis met betrekking tot die gebieden van de rechtswetenschap, die als onontbeerlijk voor de rechtspraktijk moeten worden beschouwd, gemakkelijk op de achtergrond kan komen. Aan de vaardigheid nodig om die kennis in de praktijk te brengen komt de bestaande opleiding zeker niet toe.' (p.5)

bijdragen aan zijn vorming tot volwaardig advocaat. In dat portfolio zitten dan niet alleen examenuitslagen en opdrachten versprekt door de patroon, maar ook evaluaties van de voortgang die de stagiaire gedurende zijn stageperiode boekt en afspraken tussen patroon en stagiaire over de wijze waarop de stagiaire zijn kennis en kunde dient te ontwikkelen. Dit zal in de praktijk leiden tot een meer gestandaardiseerde wijze waarop stagiaire en patroon hun respectievelijke rollen invullen gedurende de stageperiode. De afdeling Opleiding van de Orde zal een eenduidig en gestandaardiseerd model van het portfolio ontwikkelen.

Concurrentie en academische ontwikkelingen

Met de komst van studenten die steeds mondiger worden en die persoonlijke ontwikkeling naast een goede werksfeer en adequate vergoeding steeds belangrijker gaan vinden, zal de balie in toenemende mate moeten investeren in goede begeleiding van stagiaires, opdat net afgestudeerde juristen de professe van advocaat ook in de toekomst in voldoende mate blijven kiezen. De concurrenten op de arbeidsmarkt voor juristen, het bedrijfsleven, de grote internationale accountantsbureaus maar ook de overheid³, zitten intussen niet stil. In toenemende mate investeren zij in opleiding en begeleiding van hun talentvol hoger opgeleid personeel. Met andere woorden: in toenemende mate zullen afgestudeerde juristen de opleidingsmogelijkheden die een organisatie of een beroepsgroep biedt, meenemen in hun keuze voor een toekomstig werkgever of een toekomstig beroep.

In 1999 heeft de Minister van OCenW zich namens Nederland binnen de EU vastgelegd om vanaf 2002 te starten met de omvorming van het hoger onderwijs naar een Bachelor/Master-structuur, geënt op het Angelsaksische model voor hoger onderwijs. Alle hogescholen en universitei-

Toekomstige beroepsopleiding

De beroepsopleiding gaat er als volgt uit zien:

- introductie: algemene inleiding advocatuur, gedragsregels, tuchtrecht, declareren, gefinancierde rechtshulp;
- praktijkvaardigheden: o.a. onderhandelen, conflicthantering, mediation, schrijfvaardigheid, argumenteren;
- adviseren, contracten maken;
- procederen in de civiele-, strafrechtelijke-, en bestuursrechtelijke praktijk, termijnen, processtrategie, processtukken;
- procesvaardigheden: pleiten, comparitie, getuigenverhoor;
- financiële analyse: financiële aspecten van praktijkvoering.

Voordelen van rechtspraktijkjaar

- er is een jaar *full time* beschikbaar voor het opleiden van advocaten, waardoor de uitstromende studenten, dus de instromende stagiaires, beschikken over een diepere maar ook bredere aanvangkennis, doordat het curriculum veel uitgebreider is dan dat van de huidige beroepsopleiding;
- de aspirant advocaten maken kennis met vakken t.b.v. het notariaat en de zittende en staande magistratuur;
- eerstejaars-stagiaires hebben minder externe opleidingsverplichtingen en zijn dus meer beschikbaar voor de praktijk;
- voor universiteiten is opleiden *core business* waardoor zij hun kwaliteit constant zullen bewaken en waar nodig verbeteren, zeker in het licht van hun concurrentiepositie binnen de universitaire markt. Voor de advocatuur is opleiden weliswaar belangrijk, maar geen *core business*. Onze *core business* is in dit geval veel meer kwaliteitsbewaking dan opleidingsuitvoering.

ten zullen hun curricula moeten omvormen zodat zij passen binnen die Bachelor/Master-structuur. Zo wil de Universiteit van Amsterdam de nieuwe structuur uiterlijk in september 2000 op alle faculteiten hebben ingevoerd. Voor de rechtenstudie betekent dit dat er een juridische Bachelor-opleiding van drie jaar komt en daar bovenop een één- of tweejarige juridische Master-opleiding. De mogelijkheid bestaat eveneens dat universiteiten bredere Bachelor-varianten zullen aanbieden, waarin naast juridische vakken ook andere vakken, bijvoorbeeld sociologische of economische, een belangrijke plaats zullen krijgen, terwijl de Master-studie behouden blijft voor specialisatie, in dit voorbeeld het juridische vakgebied. Het is zelfs mogelijk dat varianten ontstaan waarin bijvoorbeeld een Bachelors' Social Studies gevolgd wordt door een Masters' Recht. En ook major/minor varianten⁴ zoals die in de Verenigde Staten gebruikelijk zijn behoren tot de mogelijkheden.

Elke nieuwe opleiding zal niet alleen moeten aansluiten bij de genoemde specialisatietendens in de advocatuur maar ook

bij het nieuwe academische curriculum. We zullen dus met de universiteiten moeten samenwerken om ervoor te zorgen dat de balie voldoende kwalitatief goede instroom blijft houden.

Kansen voor advocatuur

Indien op de juiste wijze aangepakt dient zich hier voor de advocatuur een kans aan! De universiteiten willen, en ik denk terecht, omwille van concurrentie- en kwaliteitsoverwegingen graag een tweejarige Master-opleiding aanbieden i.p.v. een éénjarige, zoals voorgesteld door de Minister, die de huidige studieduur niet wil verlengen. Met die wens van de universiteiten voor een tweejarige Master studie zou de totale studieduur op vijf i.p.v. op vier jaar komen. Stel nu dat de Orde, in samenwerking met door de Orde geselecteerde universiteiten, invulling kan geven aan dat tweede Master-jaar. Op deze wijze zou een deel van het curriculum van de beroepsopleiding ingebracht kunnen worden in dat tweede Master-jaar. De algemeen deken sprak in zijn rede⁵ bij de jaarvergadering in dit verband over de mogelijkheid van een 'rechts-

praktijkjaar', een *joint venture* tussen de universiteiten en advocatuur, notariaat en zittende en staande magistratuur. Inmiddels zijn contacten met universiteiten gestart om mogelijkheden en beperkingen met betrekking tot de Bachelor/Master-structuur te onderzoeken.

Behoorlijke revisie

De hiervoor geschetste veranderingen binnen de opleiding advocatuur moeten de kwaliteit van de beroepsopleiding, de voortgezette stagiaire opleiding en de permanente opleiding op een niveau brengen dat enerzijds aansluit bij de wensen van de balie en anderzijds recht doet aan ontwikkelingen in het academisch onderwijs die een herdefiniëring van het huidige curriculum noodzakelijk maken. Op korte en middellange termijn (1 tot 3 jaar) betekent dit een behoorlijke revisie van de huidige opleiding advocatuur, terwijl op langere termijn (3 jaar en meer) fundamentele veranderingen noodzakelijk lijken. Zaak daarbij is wel om het goede te behouden en veranderen om de verandering te vermijden. Of, zoals de Amerikanen het uitdrukken: *Don't fix it if it ain't broken.* n

Noten

- 1 Zie voor de visies van de betrokken plannenmakers ook *Advocatenblad* 2001-2, p. 63-66.
- 2 Beroepsopleiding ^a Fase-I; voortgezette stagiaire opleiding ^a Fase-II.
- 3 Denk bijvoorbeeld aan de opleiding voor de zittende- en staande magistratuur (SSR), maar ook aan de zojuist opgerichte Academie voor Wetgevingsjuristen.
- 4 Bij de major/minor-variant kiest de student naast een hoofdvak tevens een bijvak. Hij 'majort' dan in het hoofdvak waarin hij een 'master's degree' haalt. De minor wordt ook op de bul aangetekend.
- 5 Perceptie en werkelijkheid. Rede uitgesproken ter gelegenheid van de jaarvergadering van de Nederlandse Orde van Advocaten door mr. M.W. Guensberg, algemeen deken. 28 september 2001, *Advocatenblad* 2001-17, p. 646-650.

Dooie mus

(Deken M.W. Guensberg, 'Reculer pour mieux sauter', *Advocatenblad* 2001-19, p.)

'Reculer pour mieux sauter' betekent een klein voordeel opgeven om later een groter te verkrijgen. Maar dat adviseert hij niet. Zijn advies is juist om een klein, te klein voordeel te accepteren en van verdere sprongen af te zien. En waarom? Omdat hij erop rekent *dat medewerking op dit moment de overheid in een positie brengt waarin een verdere verhoging van de vergoedingen op korte termijn, conform de al in het verleden gedane toezeggingen, voor diezelfde overheid*

werkelijk onontkooambaar wordt. Gelooft hij dat zelf bij de huidige economische vooruitzichten? Ik ben niet zo thuis in deze materie en soms is één vogel in de hand beter dan tien in de lucht. Maar als het een dooie mus is waarmee de deken je met het gezag van zijn functie probeert blij te maken, dan is waakzaamheid geboden. Want een dooie mus springt niet ver.

(W.A. Verbeek, Groningen)

(advertentie)

U zoekt en wij vinden
www.advocatenwerk.nl

HV&PARTNERS
 VOOR JURISTEN, VAST OF INTERIM

 TEL 010 - 240 06 05

FIF 33 ROTTERDAM

Rechtsre- en Informatiebureau t.b.v. de advocatuur
 Vooraanstaand in bedrijfsrechterde in binnen- en buitenland

- outwettig ziekteverzuim
- defaultverdiensering
- fraude
- overtreiding concurrentiebeding
- handelsinformatie
- privé-onderzoeken

Telefoon: 010 - 477 33 22   E-mail: info@fif33.nl
 Fax: 010 - 477 08 30   Internet: www.fif33.nl

Vraag onze brochure aan voor ons tel. of e-mail of aan de dienst

Bezoekadres: Herengracht 186, 3028 HM Rotterdam
 Correspondentieadres: Postbus 23230, 3003 HE Rotterdam

Wij leveren uw medische argumentatie

Medisch Adviesbureau Bins
 Laan 20
 2512 GN DEN HAAG

telefoon 070 345 98 08
 fax 070 345 98 11
 dr. mr. J. W. Bins, arts RGA

In memoriam

Jhr. mr. P.J.W. de Brauw

1912-2001

Prof. mr. B. Sluijters

advocaat bij De Brauw Blackstone
& Westbroek, Den Haag

Pieter de Brauw ('PJW') was advocaat in Den Haag, van 1938 tot 1981. Hij was actief in de balie: lid van de Haagse Raad van Toezicht; lid van de Algemene Raad; Landelijk Deken in de jaren 1970 - 1973. '... de Orde van Advocaten is uit een betrekkelijk rustig isolement in de luwte van een schijnbaar onaantastbaar justitieel apparaat, in de tot zeer krachtig aangewakkerde vernieuwingswind terecht gekomen' sprak PJW als Deken in 1972 (*Advocatenblad* 1972, 479). Die wind is sindsdien maar door blijven waaien. In de jaren 1970-1973 woei de wind over tal van zaken die ook nu actueel zijn: advocaten in loondienst; specialisatie; samenwerkingsvormen; de gefinancierde rechtshulp. Van wat toen blijvend tot stand werd gebracht noem ik: de versterking van de gespecialiseerde strafrechtpraktijk opgestuwd door het balie-initiatief de Stichting Strafrechtpraktijk en de beroepsopleiding.

PJW heeft een sterk vernieuwende invloed gehad op het oude familiekantoor waaruit hij voortkwam, een invloed die nu, in ons zo veranderde kantoor, nog steeds voelbaar is. Hij oefende daarmee, geloof ik, indirect ook invloed uit op andere kantoren. PJW was een sterke protagonist van internationalisering en modernisering. Internationalisering door de buitenlandse cliënten en de vestiging van bijkantoren in het buitenland. Modernisering door de introductie van allerlei instituten die nu zo simpel en verworven lijken maar die toen revolutionair waren: de dagstaten en de urenverantwoording, de indeling in secties, het medewerkerschap na de stage, de

beleidsvoorbereidende en uitvoerende secretaris van de maatschap. Die modernisering is in een rechte lijn sindsdien voortgezet.

P.J.W. de Brauw heeft daarnaast, met anderen van zijn generatie, zijn jongere kantoorgenoten het gevoel van gemeenschap meegegeven, niet alleen gebaseerd op nut en profijt en ook de luid en duidelijk verkondigde boodschap dat het leven meer moet zijn dan juridisch werk alleen. Pieter de Brauw was een emotionele man die hartelijkheid paarde aan de onbedwingbare lust met een lachje mensen op het verkeerde been te zetten. Hij wist uit een schijnbare chaos wonderbaarlijk veelzijdige prestaties neer te zetten, ook naast die in de praktijk en de Orde: het voorzitterschap van het Centraal Medisch Tuchtcollege; publicaties over ondernemingsrecht,

gezondheidsrecht, de advocatuur, een NJV pre-advies over privacy; functies in de wereld van het toneel, het internationale toneel, de NVSH (waarvan het lijfblad, Verstandig Ouderschap onze binnenkomende post lange jaren heeft opgevrolijkt). Ik noem verder vooral zijn rol in de oorlog bij het verdedigen van verzetsstrijders, zijn toneelrecensies voor de radio, zijn periode als circusdirecteur (in zijn voorstelling met hoge hoed en zweep, maar misschien in werkelijkheid alleen op een afstand, als curator). Ik noem zijn publieke voorkeur voor de PSP waarmee hij zo graag bedaagden in zijn omgeving choqueeerde.

Pieter de Brauw was een charmante hartelijke man, een zeer levend en veelzijdig mens. Wij denken met dankbaarheid aan hem terug.

Advocaat in geding

Amsterdamse rechtbank wil geen gesol met toevoegingen

De Amsterdamse rechtbank besliste in de zomer dat een gewezen verdachte aan wie een toevoeging is verleend niet in aanmerking komt voor een vergoeding op grond van art. 591a Sv, tenzij raadsman en verzoeker voor het einde van de zaak met elkaar zijn overeengekomen dat onafhankelijk van de uitkomst van de zaak de toevoeging niet zou worden gebruikt. Enkele kanttekeningen.

Willem Heemskerk
redactielid

Ik zie niet dat advocaten die in toevoegingszaken geen eigen belang bij de uitkomst van de strafzaak hebben, zich minder inzetten of die zaken niet willen aannemen

De Amsterdamse rechtbank heeft in twee opmerkelijke uitspraken van 13 juli 2001 (RK: 01/1832 + 1833 en RK: 01/1810 + 1811, niet gepubliceerd) haar uitdrukkelijke opvattingen weergegeven over de hierna te verduidelijken verhouding toevoeging en art. 591a Sv-procedure.

Art. 591a Sv geeft de gewezen verdachte, wiens zaak zonder oplegging van straf of maatregel en zonder schuldigverklaring is geëindigd, de mogelijkheid om met een daartoe strekkend verzoekschrift vergoeding te krijgen van (onder meer) de kosten van zijn raadsman, welke vergoeding ten laste van de Staat wordt gebracht. Gegroeide praktijk bij toevoegingszaken blijkt te zijn dat als gezien de einduitspraak of de sepotbeslissing aan de voorwaarden van art. 591a Sv is voldaan, de verdachte c.q. diens advocaat van de toevoeging geen gebruik maakt en met zo'n verzoekschrift een hogere vergoeding probeert te verkrijgen. Daar is, zo lijkt tenminste, niks mis mee, nu de Hoge Raad in een arrest van 20 februari 1998¹ heeft beslist dat een rechtzoekende van een

bewerkstelligen. Dat kan ertoe leiden dat een rechtsbijstandverlener selectiever wordt bij het aannemen van zaken; een minder draagkrachtige rechtzoekende met een, op het oog, kansloze zaak zal dan een minder interessante cliënt zijn, aldus de rechtbank.

Teneinde hieraan paal en perk te stellen formuleert de rechtbank een nieuwe maatstaf, te weten dat een verzoeker aan wie een toevoeging is verleend niet in aanmerking komt voor een vergoeding op grond van art. 591a Sv, tenzij aannemelijk wordt gemaakt dat raadsman en verzoeker *voor het einde van de zaak* met elkaar zijn overeengekomen dat *onafhankelijk van de uitkomst van de zaak* geen gebruik zou worden gemaakt van toevoeging. De rechtbank ziet in beide uitspraken, waarmee zij duidelijk een signaal heeft willen afgeven, kans de maatstaf tot een verschillende uitkomst te laten leiden. In de eerste zaak had de raadsman in raadkamer aangegeven dat na het einde van de zaak de declaratie is opgemaakt en ervoor is gekozen een verzoekschrift ex art. 591a Sv in te dienen, zodat naar het oordeel van de rechtbank geen sprake is geweest van het verlenen van rechtsbijstand op betalende basis en slechts de kosten van het opstellen, indienen en behandelen van het verzoekschrift zelf (!) worden toegekend. In de tweede zaak ging het verzoekschrift vergezeld van een voorschotdeclaratie en een kwitantie waaruit bleek dat verzoeker vóór het einde van de zaak een voorschot aan zijn raadsman had betaald, op grond van welke stukken de rechtbank het aannemelijk achtte dat tussen verzoeker en raadsman de afspraak was gemaakt dat, onafhankelijk van de uitkomst van de zaak, van de toevoeging geen gebruik zou worden gemaakt; vergoeding werd derhalve toegekend.

Nu lijkt de bij deze uitspraken achterliggende gedachte van de rechtbank – voorko-

eenmaal verleende toevoeging geen gebruik hoeft te maken, ook niet met het oog op de belangen van zijn wederpartij (in dat arrest: de Staat).

De Amsterdamse rechtbank ziet in deze praktijk echter gevaren voor het stelsel van gefinancierde rechtshulp in Nederland. Haar gedachtegang is dat advocaten met deze praktijk een eigen belang bij de uitkomst van de zaak – te weten vrijspraak of sepot – krijgen, doordat zij daarmee een hogere vergoeding voor hun werkzaamheden kunnen

men moet worden dat niemand zich het lot van minder draagkrachtigen met kansloze zaken aantrekt – sympathiek, maar naar mijn mening deugt haar redenering niet. Allereerst zie ik het bezwaar niet dat advocaten ook zelf (zijdelings) belang bij een voor hun cliënten gunstige uitkomst van de strafzaak hebben; een op die uitkomst gerichte inzet gaat immers niet ten koste van de eigen cliënt. Verder zie ik ook niet de spiegelbeeldige situatie die de rechtbank veronderstelt, te weten dat als advocaten in toevoegingszaken *geen* eigen belang bij de uitkomst van de strafzaak hebben, hun inzet minder is of zij die zaken niet willen aannemen. Die veronderstelling impliceert immers dat tot het zojuist genoemde arrest van de Hoge Raad van 20 februari 1998 eigenlijk niemand straftoevoegingszaken wilde doen of met verminderde inzet, terwijl diezelfde veronderstelling dat eigenlijk ook met betrekking tot alle bestuursrechtelijke en civiele toevoegingszaken impliceert. Zó groot is de leemte in de rechtshulp naar mijn mening ook weer niet, terwijl het ook een veronderstelling is

die botst met een door de rechtbank elders in haar uitspraken geformuleerd uitgangspunt, te weten: 'Van de advocaten die staan ingeschreven bij de Raad voor de Rechtsbijstand wordt verwacht dat zij óók op toevoegingsbasis naar beste kunnen de belangen van de cliënt behartigen, ongeacht de mogelijke uitkomst van de zaak'.

Overigens komen de uitspraken van de Amsterdamse rechtbank niet geheel uit de lucht vallen, maar zoekt de lagere jurisprudentie na het arrest van de Hoge Raad van 20 februari 1998 nog steeds haar weg, met overigens weer telkens verschillende uitkomsten en aan die uitkomsten ten grondslag liggende motiveringen.^{2,3} De zo wisselende interpretatie van art. 591a Sv heeft tot Kamervragen geleid, in antwoord waarop de Minister van Justitie een wijziging van de Wet op de rechtsbijstand in het vooruitzicht heeft gesteld.⁴ In het daarna ingediende wijzigingswetsvoorstel wordt over de verhouding toevoeging en art. 591a Sv echter met geen woord gerept, reden waarom de leden

van de PvdA-fractie in het verslag van de Vaste commissie voor Justitie (alsnog) hebben gevraagd om maatregelen die moeten leiden tot meer uniformiteit in de rechtspraak ten aanzien van de gewezen verdachte die vraagt om vergoeding van kosten en schade.⁵ Tot die maatregelen zijn getroffen zal het modderen blijven.

n

Noten

- 1 *NJ* 1998, 475, rov. 3.5.
- 2 Zie in dit verband: Rb. Amsterdam 7 mei 1998, *Nieuwsbrief Strafrecht (NS)* 1998, 108, p. 133; Hof Amsterdam 5 juli 1999, *NS* 1999, 170, p. 203, *NJ* 1999, 725; Hof Den Bosch 13 juli 1999, *NS* 1999, 176, p. 209; Hof Den Bosch 22 juli 1999, *NS* 1999, 175, p. 208-209; Rb. Utrecht 20 januari 2000, *NJ* 2000, 325; Rb. Zwolle 23 februari 2000, *NS* 2000, 197, p. 271; Rb. Amsterdam 31 maart 2000, *NS* 2000, 148, p. 180; Hof Den Bosch 22 juni 2000, *NS* 2000, 194, p. 268-269; Rb. Zutphen 15 september 2000, *NJ* 2000, 666; Hof Arnhem 11 oktober 2000, *NJ* 2000, 229, p. 318-319; Hof Amsterdam 7 november 2000, *NS* 2000, 249, p. 351; Hof Amsterdam 13 februari 2001, *NS* 2001, 98, p. 161; Hof Arnhem 7 juni 2001, *NS* 2001, 225, p. 382.
- 3 Zie ook: J. Boksem/T. van der Goot, 'Geen eenduidige rechtspraak voor de gewezen verdachte', *Trema* 2000, p. 356-361, i.h.b. p. 357-359 en 'Wie betaalt de raadsman?', *Advocatenblad* 2001-2, p. 53-56, i.h.b. p. 54-55.
- 4 TK 1999-2000, Aanhangel van de Handelingen, nr. 611.
- 5 TK 2000-2001, 27 553, nr. 4, p. 11.

(advertentie)

**Voor al uw
ambtelijke
opdrachten**

BIJK EN VAN DER HORST
gereguleerd door de Raad voor de Rechtsbijstand

Boomsloot 26
Postbus 19 122
2301 EC Leiden
tel: 071 - 5361065
fax: 071 - 5144 837

Wij incasseren net zo snel
uw onbetaalde nota's

BIJK EN VAN DER HORST
gereguleerd door de Raad voor de Rechtsbijstand

bijkvdhorst@bijkvdn.nl
www.duurwaerdenleiden.nl

PER 1 DECEMBER 2001

MR. R. HULKENBERG
MR. T.M.J. SMITS
MR. P.A. BOONTJE
MR. E.G. VAN ARNEM
MR. S. ROVEN

PROF. MR. C.J. LEONSTRA
ADVOCaat

KONINGSLOOEN 17
1075 AA AMSTERDAM
T +31 (0)20 57 27 190
F +31 (0)20 57 27 199
E nl@boosw.hu.nl
www.boosw.hu.nl

BOONTJE SMITS & HULKENBERG

T +31 (0)20 57 27 190

Misleide rechter mag aangifte doen van strafbare feiten

Als een procespartij de rechter probeert om de tuin te leiden met valse stukken mag de rechter aangifte doen van de strafbare feiten die hem op deze manier ter kennis komen. Als een procespartij de rechter juiste informatie verschaft en zichzelf daarbij ongewild 'aangeeft', is het in strijd met het grondrecht op een eerlijk proces als de rechter dan aangifte doet. Dat blijkt uit het arrest dat de Hoge Raad op 31 oktober 2001 heeft gewezen.

Lex van Almelo

freelance journalist

Het begrip 'eerlijk proces' uit art. 6 EVRM houdt volgens de Hoge Raad niet in 'dat het de rechter, die in een voor hem gevoerde procedure wordt misleid, doordien valse stukken tot bewijs van een stelling worden geproduceerd, niet zou vrijstaan van vermoedelijk begane strafbare feiten aangifte te doen.'

In 1998 overwoog de Hoge Raad echter dat het recht op een eerlijk proces juist inhoudt 'dat partijen alle feiten en omstandigheden welke naar hun inzicht van belang kunnen zijn voor de beslissing van hun geschil, vrijelijk ter kennis van de rechter moeten kunnen brengen'. Partijen zouden

daarin worden belemmerd als zij ermee rekening moeten houden dat het de rechter vrijstaat om aangifte te doen wanneer hij 'een begaan strafbaar feit ontwaart' in wat de een partij hem heeft meegedeeld.

Het verschil tussen beide uitspraken zit hem in de eerlijkheid van de partijen zelf. In 1998 ging het om een caféhouder die zijn kok deels zwart betaalde. In een ont-slagprocedure bekenden de caféhouder en de kok dat zij op deze manier wilden voorkomen dat de deurwaarder beslag op het gehele salaris zou leggen. De Hoge Raad wilde deze openheid van zaken niet afstraffen door zijn goedkeuring te hechten aan de aangifte door de kantonrechter.

In de zaken waarover de Hoge Raad in oktober jl. arrest wees, waren de procespartijen minder oprecht tegenover de rechter. In de eerste zaak legde een man de rechter in het kader van een boedelscheiding valse beleggingscontracten voor. In de drie andere zaken werden de directeur/procuratiehouder van een Nederlands bedrijf en twee medeplichtigen ervan verdacht een fiscale schijnconstructie te hebben opgezet om geld naar Zwitserland weg te sluisen. Toen in de rechtszaal valse facturen opdoken, brachten de rechters hun vermoeden dat er strafbare feiten waren gepleegd ter kennis van het Openbaar Ministerie. Het OM stelde daarop vervolging in, waartegen de verdachten met succes bezwaar aantekenden bij het gerechtshof Den Haag. Het Hof verklaarde de eisen van de officier van justitie niet ontvankelijk en baseerde zich daarbij op het arrest van de Hoge Raad uit 1998. Maar terwijl de Hoge Raad toen de openheid van de gedingvoering en het belang

van de waarheidsvinding in het gedrang zag komen door de aangifte, ziet hij die in het meest recente arrest juist in het gedrang komen door de strafbare feiten, waarvan de rechter dan ook aangifte mag doen.

De Tweede Kamer en minister Korthals van Justitie hebben reikhalzend uitgezien naar deze uitspraak. Bij de behandeling van het wetsvoorstel voor de herziening van het burgerlijk procesrecht dwong de Tweede Kamer de minister in een motie om meer duidelijkheid te geven over de vraag in hoeverre de rechter een aangifteplicht heeft. Als hem ernstige misdrijven ter kennis komen tijdens de behandeling van een geding, staat die aangifteplicht buiten kijf. Maar wat als het om minder ernstige strafbare feiten gaat, zo wilde de kamer weten.

Alvorens te antwoorden wilde de minister de uitspraak van de Hoge Raad afwachten. In het *Advocatenblad* 2001-15 van 7 september jl. zei Korthals: 'Indertijd heeft de Hoge Raad gezegd dat deze plicht niet zo zeer bestaat, maar de Kamer vindt dat de rechter het eigenlijk wel zou moeten. Ik kan mij voorstellen dat de Hoge Raad in een volgende uitspraak enkele nuances aanbrengt.' Korthals' bede is nu verhoord.

In het *Advocatenblad* zegt de minister overigens dat hij zich kan voorstellen dat aangifte botst met de informatieplicht van procederende partijen, die met de herziening van het burgerlijk procesrecht wordt aangescherpt: 'Aan de ene kant zegt de wet straks: je moet alles zeggen. Aan de andere kant kan het leiden tot strafvervolging als je alles zegt. Daar moet een tussenweg voor gevonden worden.'

De bijzondere zaak van...

Advocaten ontmoeten kleurrijke personen en komen in bizarre situaties terecht. Bijna iedereen kent wel bijzondere voorvallen die tot nadenken stemmen of gewoon vermakelijk zijn. Jules de Voort (60), wiens toga op raadselachtige wijze uit zijn togakastje in Breda was verdwenen, overwoog serieus de Orde te dagvaarden.

Jan Pieter Nepveu
freelance journalist

Op een dag in januari ontdekte de dochter van Jules de Voort dat de toga van haar vader niet in hun togakastje lag. Dat kon maar een ding betekenen: hij was ook op de rechtbank. En omdat het voor het eerst in ruim vijf jaar zou zijn dat ze daar tegelijk waren, zouden ze eindelijk met elkaar kunnen koffiedrinken. Maar helaas, Jules de Voort (De Voort Hermes De Bont, Tilburg) was er niet.

Iemand anders moest zijn toga hebben weggenomen. Slechts De Voort en zijn dochter hadden een sleutel van hun togakastje, en er waren geen sporen van braak. Wie kon de toga dan hebben ontvreemd? De secretaresse van de Orde in Breda bleek over een loper te beschikken waarmee ze de kastjes kan openen van advocaten die hun sleutel zijn vergeten. Het leek De Voort dan ook voor de hand te liggen dat de secretaresse het togakastje had geopend op verzoek van een derde en dat de toga vervolgens was ontvreemd.

Deken I.M. Sutorius vond deze conclusie nogal voorbarig. 'De onschuld van onze secretaresse wordt toch ook door u voorondersteld?' schrijft hij in februari aan De Voort. De secretaresse zou het togakastje niet hebben geopend, laat staan de toga aan een ander ter beschikking hebben gesteld, aldus Sutorius 'ook al legt zij er geen eed op af'.

De Voort voelde zich als advocaat (voor meer dan dertig jaar weliswaar verplicht lid van de Orde) 'niet behoorlijk behandeld' en

van Jules de Voort

Advocaat en verdwenen toga

Foto: Bert van Hattem

'Na meer dan dertig jaar advocaat wordt met een sleuteltje van de Orde uit mijn kastje een toga gestolen!'

dreigde een procedure te starten tegen de Orde, waarbij zo nodig alle betrokkenen 'met name de secretaresse' onder ede zouden worden gehoord. Zijn dochter was in elk geval wél bereid om onder ede te getuigen dat zij een gesloten kastje had aangehouden, dit had geopend met haar sleutel, en toen had geconstateerd dat de toga was verdwenen.

Het gaat De Voort overigens niet zozeer om die toga, maar om een mentaliteit tussen advocaten die 'niet deugt'. 'Ik ben misschien wat principieel bezig, maar ik vind dit toch geen manier van doen. Ik ben meer dan dertig jaar advocaat, en potverdorie wordt met een sleuteltje van de Orde uit mijn kastje een toga gestolen. En daar staat op dit moment mogelijk een advocaat in te pleiten.'

Aanvankelijk gniffelde zijn omgeving nog om de zaak, maar toen De Voort een dagvaarding had opgesteld waarin hij de Bredase Orde aansprakelijk hield voor de

schade, werd het maatschappijbestuur bezorgd. Men zat immers niet te wachten op ruzie met de Orde van Advocaten. De Voort heeft de deken toen alleen het concept van de dagvaarding gestuurd, waarmee hij liet zien hoe hij er persoonlijk over dacht, maar is verder geen procedure begonnen.

Het heeft hem vooral gegriefd dat de Orde hem op geen enkele wijze tegemoet gekomen is. 'Als de deken gezegd had, kom naar mijn kantoor dan drinken we eens een glas om te kijken hoe we het kunnen regelen, dan had ik ze onmiddellijk allemaal te eten uitgenodigd. Want het gaat me om de manier waarop je iets oppakt.'

Inmiddels is het bewuste togakastje in Breda voorzien van een ander slot, en heeft de maatschap De Voort voor zijn verjaardag een nieuwe toga cadeau gedaan. 'Ik heb wel overwogen om op de rug groot mijn naam te schrijven!' zegt de advocaat, een beetje teleurgesteld in zijn vakgenoten.

Iks ging weer eens pleiten

Leo van Osch

Altijd lastig, een wederpartij die pleidooi vroeg. Je wist bij God niet waar ze mee zouden kunnen komen en de dagen voorafgaande aan de zitting kon je niet veel meer doen dan het doornemen van de processtukken en de argumenten nog eens anders verwoorden. X zat op een koud optrekkend betonnen bankje op het voorplein van het gerechtshuis en bekeek de stroom bezoekers. Hij probeerde te raden wie zijn tegenpleitster zou zijn. Het kon niet anders of zij moest met afhangende schouders en een moedeloze gezichtsuitdrukking het veld betreden, want haar zaak leek hem tamelijk hopeloos. De kantonrechter had er korte metten mee gemaakt en de grieven waren niet echt indrukwekkend. Geen van de voorbijgangers voldeed echter aan het beeld.

De detectiepoort bleef piepen. 'Uw broekriem misschien', opperde de man van de beveiliging. Met zijn handen zijn broek ophoudend liep hij mopperend, maar nu zonder bijgeluiden, door het poortje. Ze zagen toch wel aan hem dat hij alleen verbaal geweld in de zin had?

Boven gekomen zag hij de wederpartij met advocate zitten. Hmm... Leek helemaal niet op te zien tegen het pleidooi. De voorzitter van de meervoudige kamer meende hij te herkennen van een feestje bij vrienden. Hij knikte hem vriendelijk toe. De vrouwelijke bijzitster, wat een woord bedacht hij, had haar bejse op half elf hangen. De advocate, haar bril op het haar geschoven, begon haar pleidooi, dat wil zeggen: zij deelde laconiek mee dat het pleidooi

was gevraagd op verzoek van haar cliënt en dat het haar het beste leek hem ook het woord te geven. Zo gezegd zo gedaan, en voor hij van de verbazing was bekomen nam wederpartij zelf het woord met een verhaal dat niets nieuws bevatte, zoals hij met een vooruitziende blik al in de eerste regel van zijn pleitnotities had genoteerd. Wp, die in eerste instantie ook al geen rechter had gezien, had het pleidooi aangegrepen, zeg maar gerust misbruikt dacht hij, om zijn ei kwijt te kunnen.

Op uitnodiging van de voorzitter liep hij naar de andere kant van de zaal om een perspex lessenaartje te halen om zodoende staande te kunnen pleiten. Na afloop van de pleidooien volgde een vragenuurtje. De voorzitter sprak omslachtig van bewijs- en procesrisico en vroeg zich hardop af of het wel de moeite waard was de zaak door te zetten. Ze gingen de gang op. Zijn cliënt keek even in zijn portemonnee en gaf te kennen dat het gedachte schikkingsbedrag ter plekke kon worden betaald. Na enige tijd liep hij als een postiljon naar de

advocate die zijn voorstel aanhoorde en vervolgens aangaf dat haar cliënt nog een weekje wilde nadenken. X ontplofte bijna. Weer naar binnen bleek natuurlijk dat de voorzitter de zaak hier en nu geregeld had willen zien. De voorzitter deed nog een verwoede poging maar Wp sputterde onvermurwbaar voort.

'U pruttelt er wel steeds tussen door', klonk het nu venijnig, maar wederpartij bleef onwrikbaar. Het ging hem allemaal te snel en hij sprak over 'dingetjes die in een doosje moeten passen'. X verklaarde dat het doosje vandaag dicht moest en hij in elk geval hier en nu wilde fourneren en zo geschiedde. 'Nog nooit meegemaakt', bromde hij na afloop, waarop zijn cliënt opmerkte 'dus er komt ook geen rekening'.

X smulde wat, hij dacht toch van wel.

Orde-nieuws

Ooproep: Weigeren van uittreksels

Op het landelijk bureau van de Orde komen er de laatste tijd klachten binnen van advocaten die problemen ondervinden bij het opvragen van persoonsgegevens uit de gemeentelijke basisadministratie. Mogelijk is dit het gevolg van de nieuwe Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp), die per 1 september 2001 de Wet persoonregistraties vervangt. Graag inventariseren wij deze klachten en proberen we een oplossing te zoeken. De Nederlandse Vereniging van Burgerzaken

(NVVB) heeft ons al toegezegd hierbij behulpzaam te willen zijn.

Uw klachten kunt u faxen naar het bureau van de Orde 070 - 3 35 35 32 t.a.v. mr. M.A. Smid of mr. M.B. van der Kleij, o.v.v. Klacht GBA. Uiteraard kunt u de klacht ook mailen: naar m.smid@advocatenorde.nl of m.vdkleij@advocatenorde.nl. Wilt u daarbij vermelden om welke gemeente het gaat (of deeltkantoor) en welke soort gegevens u heeft opgevraagd?

Opleiding specialisatie strafrecht 2002

Ook in 2002 geeft de Stichting Strafrechtpraktijk (opgericht door de Nederlandse Orde van Advocaten) in samenwerking met het Willem Pompe Instituut in Utrecht een cursus voor advocaten die zich willen specialiseren in het strafrecht. De cursus beslaat 20 dagdelen en levert als geheel 60 opleidingspunten op. De deelnemers die tenminste 17 van de 20 bijeenkomsten hebben bijgewoond ontvangen een certificaat. De Nederlandse Vereniging van Strafrechtadvocaten stelt dit certificaat als voorwaarde voor het lidmaatschap.

De cursus Specialisatie Strafrecht is bestemd voor de advocaten die zich in het strafrecht wensen te specialiseren. De cursus is ruim opgezet (20 bijeenkomsten van elk 3,5 uur) en schenkt de nodige aandacht aan de voor de strafrechtpraktijk meest belangrijke deelgebieden, inclusief de actuele ontwikkelingen daarin. Door de samenwerking met het Pompe Instituut is de nodige wetenschappelijke inbreng verzekerd. Aan elk van de 20 bijeenkomsten zal naast een vertegenwoordiger van het Pompe Instituut ook een op het desbetreffende gebied ervaren advocaat of lid van de rechterlijke macht meewerken.

Deelnamecriteria/certificaat

Van de deelnemers wordt verwacht dat zij de opgegeven literatuur bestuderen, huiswerkopdrachten schriftelijk voorbereiden en (actief) participeren tijdens de bijeenkomsten. Zij moeten aan de volgende criteria voldoen:

Meer dan vijf jaar praktijkervaring als advocaat.

Een aanmerkelijke ervaring opgedaan in het strafrecht.

Het hebben gevolgd van ten minste een VSO (SSO) cursus strafrecht of een daarmee gelijk te stellen cursus.

Na afloop van de cursus wordt een certificaat uitgereikt aan de deelnemers die ten minste 17 van de 20 bijeenkomsten hebben bijgewoond. De uitreiking van het certificaat is mede afhankelijk van de manier waarop de schriftelijke voorbereiding van de opdrachten is uitgevoerd. Op het certificaat wordt aangegeven welke onderdelen zijn gevolgd. Cursisten die maximaal drie bijeenkomsten hebben moeten missen, worden tegen betaling van € 230 per bijeenkomst in de gelegenheid gesteld de gemiste bijeenkomsten in de volgende cursus in te halen. Heeft een cursist meer dan drie bijeenkomsten geheel of gedeeltelijk gemist, dan wordt geen certificaat verstrekt.

Cursusprijs

De cursusprijs bedraagt € 4.500. Dit bedrag dient te zijn overgemaakt vóór het begin van de cursus.

Plaats, data en tijd van de opleiding

De bijeenkomsten vinden plaats in de bibliotheek in het Willem Pompe Instituut, Janskerkhof 16 te Utrecht. De bijeenkomsten zijn steeds gepland op de maandagavond van 18.00 uur - 21.30 uur. Vanaf 17.30 uur wordt voor koffie, thee en broodjes gezorgd. Voor de cursus van 2002 zijn de volgende data vastgesteld (onder voorbehoud):

21 januari	02 september
04 februari	16 september
25 februari	23 september
11 maart	07 oktober
25 maart	28 oktober
08 april	04 november
22 april 13 mei	18 november
27 mei	02 november
10 juni	09 december
24 juni	

Onderwerpen tijdens de cursus

Er zal uitvoerig aandacht worden besteed aan de volgende onderwerpen:

Strafprocesrecht

(telastelegging, bewijsmiddelen, bewijsverweren, exceptieve verweren, bijzondere dwangmiddelen, rechtsmiddelen en cassatietechniek en raadsman in strafzaken)

Executierecht

(TBS en SOV, penitentiair recht en schadevergoeding, jeugdstrafrecht en alternatieve afdoeningen)

Economisch strafrecht

(verhouding gemeen en bijzonder strafrecht, economisch en milieu-strafrecht, fraude)

Grensoverschrijdende aspecten van het strafproces

(Europees strafrecht, internationaal strafrecht en EVRM)

Recente ontwikkelingen

(recente jurisprudentie en recente wetgeving en beleid).

VAN DE ORDE

Punten in het kader van de permanente opleiding

Het Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen is door de Algemene Raad erkend als opleidingsinstituut. Het geheel volgen van de opleiding levert 60 opleidingspunten op.

Inschrijving

Deelname staat open voor maximaal 20 cursisten. Inschrijving dient vóór 7 december a.s. schriftelijk plaats te vinden bij het secretariaat van de Stichting Strafrechtpraktijk, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag. Bij de aanmelding kan gebruik worden gemaakt van bijgesloten aanmeldingsformulier. In elk geval dient te worden aangegeven op grond waarvan men aan de inschrijvingscriteria voldoet. Met name

dient daarbij te worden vermeld *wanneer* een VSO/SSO of soortgelijke cursus is gevolgd. Inschrijving vindt plaats op basis van volgorde van binnenkomst van (gekwalficeerde) aanmeldingen. *De cursisten die de profileringscursus hebben gevolgd, hebben nog weer voorrang.* Meer informatie en het gedetailleerde cursusprogramma zijn te verkrijgen bij Mw. Elly Langelaan, tel. 070 – 3 35 35 11.

Namens het bestuur, mr. J.J.H. Suyver

Aanmelding opleiding Specialisatie Strafrecht 2002 (zenden aan het secretariaat van de Stichting Strafrechtpraktijk, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Fax: 070 – 3 35 35 32))

Hierbij meld ik mij aan voor de opleiding Specialisatie Strafrecht 2002:

Naam: _____ Voorletters: _____ Kantoor: _____
 Adres/Postbus: _____ Plaats: _____
 Postcode: _____
 Tel.: _____ Fax: _____ Beëdigingsdatum: _____

Indien de cursus reeds vol is bij aanmelding wilt u mij dan plaatsen op de reservelijst: ja / nee

VSO/SSO cursus strafrecht gevolgd ja/nee; jaar: _____ of daarmee gelijk te stellen cursus ja/nee, t.w.
 _____

Gevolgde strafrecht cursussen:

Datum:

_____
 _____
 _____
 _____
 _____
 _____

Strafrechtelijke praktijkervaring: _____
 _____
 _____

Deze aanmelding is persoonlijk.

Het cursusbedrag van € 4.500 zal door mij, na ontvangst van bevestiging van mijn inschrijving als deelnemer, vóór 15 januari 2002 worden overgemaakt (postgirorekening 3535247 t.n.v. Stichting Strafrechtpraktijk).

Handtekening: _____ Datum: _____

Gaarne inzenden vóór 7 december 2001

Ik heb geen belangstelling voor bovenstaande cursus maar verzoek u mij te plaatsen op de lijst voor de cursus in 2003.

ja / nee

Agenda

Conflicten na echtscheiding

Nadat de echtscheiding is uitgesproken, ontstaan er vaak gecompliceerde juridische problemen. Hoe wordt het gezag met betrekking tot de kinderen uit het huwelijk vormgegeven? Wat zijn de mogelijkheden in het geval de omgangsregeling niet correct wordt nagekomen? Niet alleen de zorg om de kinderen is een discussiepunt, ook de boedelverdeling blijkt in veel gevallen een lastige en slepende kwestie te worden. Tijdens de door het Nederlands Studie Centrum georganiseerde studiemiddag Conflicten na echtscheiding worden onder andere bovenstaande vragen beantwoord. Datum en plaats: 18 december, WTC Rotterdam. Prijs: f 991,66 / € 450 (excl. BTW). Informatie: NSC, Benoordenhoutseweg 46, 2596 BC AC Den Haag, tel. 070-4415707, fax 070-4415790, website: www.nsc.nl.

Jaarvergadering NVvR

De jaarvergadering van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak, de beroepsvereniging van rechters en officieren van justitie, vandaag 16 november in Alkmaar, staat in het teken van 'Professionaliteit'. Dagvoorzitter is mr. A. Kosto, lid Raad van State en voormalig Minister en Staatssecretaris van Justitie. Spreker: mr. dr. A.M. Gerritsen, docent rechtsfilosofie Leiden (over 'regels, normen en deugden'), en workshops o.l.v. dr. R.H. van het Kaar, onderzoeker Hugo Sinzheimer Instituut Amsterdam (over 'Medezeggenschap is zeer wel verenigbaar met de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht'); prof. mr. B.E.P. Myjer, hoofd A-G Amsterdam (over 'Extern klachtrecht is een logisch sluitstuk op de professionele normen waarvoor een organisatie zegt te willen staan'); prof. drs. S. Stevens, voorm. dir. Instituut Nederlandse Kwaliteit (over 'De rechtspraak in Nederland heeft meer overeenkomst met de NS dan men denkt'); C. Polak, journalist en presentator bij Radio 1 (over 'Niets menselijks is magistraten vreemd') en mr. E.H. Swaab, advocaat te Amsterdam (over 'Integriteit: in feite niets anders dan gezond verstand').

Spreker gedurende de middag: mr. J. Thunissen, directeur-generaal Belastingdienst Ministerie van Financiën. Forum met o.a. mr. J.L. de Wijkerslooth de Weerdestein, voorzitter van het College van Procureurs-Generaal; mr. A.H. van Delden, kwartiermaker tevens beoogd voorzitter van de Raad voor de Rechtspraak.

Permanente opleiding

In deze rubriek vindt u opleidingen die kunnen worden gevolgd in het kader van de Permanente opleiding. De rubriek vormt een aanvulling op de cursuswijzer Permanente opleiding die vier keer per jaar verschijnt.

Arbeidsrecht

Jurisprudentie update

Arbeidsrecht***

datum: 13 december 2001,

16.00-21.00 uur

docent: mr. G.C. Boot

plaats: Zwolle

punten: 4

prijs: f 695 (exclusief BTW)

NIK Juridische Opleidingen tel.

030-6977889

K. Iest, P. de Jonge,

A.M. de Koning,

mr. drs. H.J. Bonenkamp,

R. Kooger RA

plaats: Nieuwegein

punten: 5

prijs: f 995 (exclusief BTW)

Vermande Studiedagen,

tel. 0320-237721

Burgerlijk (proces)recht algemeen

Jurisprudentie update huwelijksvermogensrecht***

datum: 28 november 2001,

16.00-21.00 uur

docent:

prof. mr. Gr. van der Burght

plaats: Zwolle

punten: 4

prijs: f 695 (exclusief BTW)

NIK Juridische Opleidingen

tel. 030-6977889

Jurisprudentie update

contractenrecht***

datum: 26 november 2001,

16.00-21.00 uur

docenten:

prof. mr. C.E. du Perron

plaats: Zwolle

punten: 4

prijs: f 695 (exclusief BTW)

NIK Juridische Opleidingen

tel. 030-6977889

Intellectuele (incl. industriële) eigendom

Protection of Cultural Identity and Indigenous Knowledge****

datum: 16 november 2001,

9.00-17.30 uur

docenten:

prof. mr. F.W. Grosheide,

prof. R. Coombe, B. Lindner,

G. Dutfield, S. von Lewinsky,

R. Owens, prof. mr. J.J. Brinkhof,

C. McManis, M. Blakeney,

P. Ravillard, G. van Overwalle

plaats: Utrecht

punten: 6

prijs: f 175 (geen BTW)

PAO Universiteit Utrecht

tel. 030-2537022

Arbitrage

Mediation: wat levert het op?****

datum: 13 december 2001,

10.00-16.45 uur

docenten: prof. mr. A.F.M.

Brenninkmeijer, mr. M. Pel,

VAN DE ORDE

Milieurecht

Bedrijvenregeling bodemsanering***

datum: 20 december 2001,
10.00-16.15 uur
docenten:
mr. M.W.L. Simons-Vinckx,
drs. J. van Wijngaarden,
mr. R.A.J. Roovers,
mr. drs. C.F. Hopstaken,
drs. I. Croese
plaats: Rotterdam
punten: 4
prijs: f 1.090,84
Kluwer Opleidingen
tel. 0570-647190

Verklaring der tekens

- * Actualiteiten (basiskennis vereist)
- ** Introductie
- *** Verdieping I (redelijke basiskennis vereist)
- **** Verdieping II (gedegen basiskennis vereist)
- ***** Specialisatieopleiding

Ondernemings- en rechtspersonenrecht

Jurisprudentie update Ondernemingsrecht***

datum: 11 december 2001,
16.00-21.00 uur
docent: prof. mr. J.B. Huizink
plaats: Zwolle
punten: 4
prijs: f 695 (exclusief BTW)
NIK Juridische Opleidingen
tel. 030-6977889

Onroerend goedrecht

Actualiteiten grondbeleid***

datum: 19 december 2001,
10.00-16.15 uur
docenten: prof. mr. J. de Jong,
mr. A.J. Ashouwer,
mr. G.C.W. van der Feltz,
J.A.M. van den Brand,
mr. J. Hoekstra
plaats: Amsterdam
punten: 4
prijs: f 1.090,84
Kluwer Opleidingen
tel. 0570-647190

Straf(proces)recht

Nieuwe Opsporingsbevoegdheden*

datum: 7 december 2001,
10.00-16.30 uur
docenten: mr. T. Kooijmans,
mr. E.J.V. Pols, mr. dr. V. Mul
plaats: Rotterdam
punten: 5
prijs: f 815
ORP Erasmus Universiteit
Rotterdam, tel. 010-4081597

Verzekeringsrecht, schade en aansprakelijkheid

Kluwer Spitsuurstudie Schadeverzekeringsrecht***

datum: 18 december 2001,
15.00-21.00 uur
docenten: prof. mr. J.G.J. Rinkes,
mr. R.M. Vriesendorp-van
Seumeren, mr. C.Th.I.M. van den
Heuvel
plaats: Utrecht
punten: 4
prijs: f 1090,84 (exclusief BTW)
Kluwer Opleidingen
tel. 0570-647190

Aansprakelijkheid en personenschade*

datum: 18 december 2001,
13.00-17.00 uur
docenten: mr. R.M.J.T. van Dort
plaats: Utrecht
punten: 2
prijs: f 495,83 (exclusief BTW)
Studiecentrum Kerkebosch
tel. 030-6921444

Aansprakelijkheid en personenschade*

datum: 18 december 2001,
9.00-13.00 uur
docenten: mr. R. Ph. Elzas
plaats: Utrecht
punten: 2
prijs: f 495,83 (exclusief BTW)
Studiecentrum Kerkebosch
tel. 030-6921444

Personalialia

BEËDIGD ALS ADVOCaat EN PROCUREUR

Beekman, mr. R., Westblaak 118 (3012 KC) postbus 21567 (3001 AN) Rotterdam, tel. 010-4139070, fax 010-4148704, e-mail peeters@luna.nl

Bergamin, mr. E.A.M., Weena 690 (3012 CN) postbus 2888 (3000 CW) Rotterdam, tel. 010-2246224, fax 010-4125839

Coolwijk, mr. A., St. Annastraat 260 (7311 CL) postbus 10100 (7301) GC Apeldoorn, tel. 055-5271271, fax 055-5271403, e-mail info@nysingh.nl

Dregmans, mr. A., St. Annastraat 299 (6525 GT) postbus 1521 (6501 BM) Nijmegen, tel. 024-3562500, fax 024-3542328, e-mail sgm.goedvriend@chello.nl

Driessen, mw. Mr.E., Keizersgracht 555 (1017 DR) postbus 15744 (1001 NE) Amsterdam, tel. 020-5506666, fax 020-5506777, e-mail lawyers@kvdl.nl

Greef, mw. mr. J.P.M. de, F. den Hollanderlaan 10a (4461 HN) postbus 130 (4460 AC) Goes, tel. 0113-211640, fax 0113-232559, e-mail qj.goes@balienet.nl

Griep, mw. mr. drs. M.M., Pr. Bernhardstraat 10 (6521 AB) postbus 1546 (6501 BM) Nijmegen, tel. 024-3607560, fax 024-3607090

Kiela, mw. mr. R.E., Stromarkt 8 (7411 PJ) postbus 6150 (7401 HD) Deventer, tel. 0570-613327, fax 0570-616236, e-mail fievez@fievevadvocaten.nl

Kingma, mw. mr. H., Burg. Roelenweg 11 (8021 EV) postbus 600 (8000 AP) Zwolle, tel. 038-4259200, fax 038-4259252, e-mail h.kingma@nysingh.nl

Otterloo, mw. mr. E. van, St. Canisiussingel 19f (6511 TE) postbus 1126 (6501 BC) Nijmegen, tel. 024-3810810, fax 024-3810820, e-mail e.vanotterloo@hogeveandenbroek.nl

Peer, mr. Q.A., Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-4148444

Petkovski, mr. I., Laan van Borgele 32 (7415 DJ) postbus 322 (7400 AH) Deventer, tel. 0570-619029, fax 0570-642337, e-mail htadema@tadema.nu

Rigthart, mr. E.T., Vest 72 (3311 TX) postbus 1022 (3300 BA) Dordrecht, tel. 078-6148333, fax 078-6143718, e-mail e.rightholt@zhz.bureaurechtshulp.nl

Rorai, mr. M., Sweelinckplein 1 (2517 GK) postbus 18558 (2502 EN) Den Haag, tel. 070-3654833, fax 070-3615054, e-mail rrorai@arnold-siedsma.nl

Rijsdijk, mr. A., Beursplein 37 (3011 AA) postbus 30117 (3001 DC) Rotterdam, tel. 010-4051166, fax 010-4124011, e-mail vhenb@vhenb.nl

Schönhage, mw. mr. S.G.B.M., Marktmeesterstraat 6-8c (1315 GE) postbus 10316 (1301 AH) Almere, tel. 036-5345620, fax 036-5347048, e-mail crkgalmere@hetnet.nl

Smink, mw. mr. S., Hereweg 93 (9721 AA) postbus 1105 (9701 BC) Groningen, tel. 050-5997999, fax 050-5997870, e-mail s.smink@triplaw.nl

Staat, mr. A.G.H. van der, Oostduinlaan 2 (2596 JM) postbus 16232 (2500 BE) Den Haag, tel. 070-3108384, fax 070-3108376

Tas, mr. E., Keizerstraat 19 (7411 HD) postbus 454 (7400 AL) Deventer, tel. 0570-613015, fax 0570-618761, e-mail schoemaker@balienet.nl

Teggelove, mr. J.G., Burg. Van Roijensingel 2 (8011 CS) postbus 1036 (8001 BA) Zwolle, tel. 038-4280077, fax 038-4280097, e-mail jteggelove@bentham-gratama.nl

Waes, mr. E.C.M., Noordzijde Zoom 7 (4613 AA) Bergen op Zoom, tel. 0164-247664, fax 0164-265724

Zaat, mw. mr. N.L.W.D., Boompjes 40 (3011 XB) postbus 546 (3000 AM) Rotterdam, tel. 010-4005100, fax 010-4005111, e-mail nlwd.zaat@kkadv.nl

Zwinkels, mw. mr. B.J.P.M., Middelbroekweg 120a (2675 KJ) Honselersdijk, tel. 0174-631864, fax 0174-626786

PRAKTIJK NEERGELEGD

Baal, mr. P.W. van (Rotterdam) 28.09.2001

Buggenum, mr. J.A.A. van (Arnhem) 5.10.2001

Bijlsma, mr. R. (Nijmegen) 3.10.2001

Collenburg, mr. M. (Rotterdam) 1.11.2001

Couvreur, mw. mr. E.M.C.P. (Rotterdam) 18.9.2001

Fablich, mr. A.M.F. (Woerden) 21.9.2001

Geelhoed, mw. mr. A.M.P. (Rotterdam) 27.9.2001

Hopmans, mw. mr. A.J.H.M. (Rotterdam) 1.10.2001

Koek, mr. E.H.K.J. (Rotterdam) 8.10.2001

Kuunen, mr. B. (Breda) 31.8.2001

Linden, mw. mr. A.P. van der (Etten-Leur) 1.10.2001

Manen, mw. mr. L.M.A. van (Breda) 30.9.2001

Minekes, mr. W. (Lelystad) 1.9.2001

Moussault, mw. mr. M. (Zwolle) 1.10.2001

Peters-Van Heck, mw. mr. I.M. (Zoetermeer) 4.10.2001

Poether, mw. mr. I.L. de (Breda) 30.9.2001

Roethof, mr. E.G.S. (Arnhem) 27.9.2001

Schilperoot, mr. M.W. (Deventer) 1.10.2001

Schoorlemmer, mr. W. (Nijmegen) 18.9.2001

Schouten, mr. H. (Venlo) 1.11.2001

Smink, mw. mr. M.A.W. (Sittard) 7.8.2000

Struijs, mw. mr. P.A.M. (Den Bosch) 10.10.2001

Thierry-Bouwman, mw. mr. S.K. (Eindhoven) 10.10.2001

Willems, mw. mr. A.M.T. (Drunen) 9.10.2001

Zima, mw. mr. L.A. (Rotterdam) 17.9.2001

OVERLEDEN

Vries, mr. A. de te Rotterdam 16.10.2001

KANTOORVERPLAATSINGEN

Albers, mw. mr. T.: Parnassuweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772000, fax 020-5772705, e-mail talbers@houthoff.nl

Bannenberg, mr. M.A.M. (Rosmalen): Statenlaan 55 (5223 LA) postbus 1714 (5200 BT) Den Bosch, tel. 073-6927777, fax 073-6927789, e-mail m.bannenberg@banning.nl

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

Berenschot, mw. mr. M.A.B.: Droogbak 1a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119999, e-mail marianne.berenschot@cliffordchance.com

Blaauboer, mr. R. (Rotterdam): De Lairessestraat 133 (1075 HJ) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Boel, mw. mr. F.C.: Amstelveneseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419888, fax 020-5419999, e-mail f.boel@schutgroshede.nl

Boelhouwer, mr. F.R. (Maarsse): Jan Luijkenstraat 16 (1071 CN) postbus 15724 (1001 NE) Amsterdam, tel. 020-6706060, fax 020-6706061, e-mail lawyers@vanderkroft.com

Boer, mr. A.J. de (Sint Annaparochie): Nieuwedijk 41 (8531 HK) postbus 50 (8530 AB) Lemmer, tel. 0514-563770, fax 0514-566264, e-mail bruinsma.advocaten@hetnet.nl

Boer, mr. B.A. (Rotterdam): Johan van Oldenbarneveldtlaan 9 e (2582 NE) postbus 82228 (2508 EE) Den Haag, tel. 070-3589479, fax 070-3585197

Boere, mr. J.Th. (Roosendaal): Markt 17 (4875 CB) postbus 301 (4870 AH) Etten-Leur, tel. 076-5022080, fax 076-5013933, e-mail info@ak-law.nl

Bont, mr. M.O. de (Rosmalen): Statenlaan 55 (5223 LA) postbus 1714 (5200 BT) Den Bosch, tel. 073-6927777, fax 073-6927789, e-mail m.debont@banning.nl

Boot, mr. E.J.E.: Herengracht 444 (1017 BZ) Amsterdam, tel. 020-4287324, fax 020-4274597, e-mail evertjan.boot@vanrossem.nl

Bos, mr. J.: Leidsegracht 20 (1016 CL) Amsterdam, tel. 020-6262057, fax 020-6240484, e-mail weesings@wxs.nl

Braak-Verhoek, mw. mr. A.A. ter (Rotterdam): Euclideslaan 51 (3584 BM) postbus 85005 (3508 AA) Utrecht, tel. 030-2595521, fax 030-2595502, e-mail abraak@vbk.nl

Brauw, jhr. mr. V.M. de: Westplein 12-14 (3016 BM) postbus 23070 (3001 KB) Rotterdam, tel. 010-2772777, fax 010-4360582, e-mail vdebrauw@akd.nl

Breedijk, mr. B.M. (Amsterdam): Waterlandlaan 86 (1441 MR) postbus 119 (1440 AC) Purmerend, tel. 0299-435222, fax 0299-438371, e-mail b.breedijk@vandiepen.com

Breedveld, mw. mr. A.M. (Veldhoven): Van Schaek Mathonsingel 4 (6512 AN) postbus 55 (6500 AB) Nijmegen, tel. 024-3813131, fax 024-3222074, e-mail algemeen@nijmegen.dirkzwager.nl

Breevoort, mr. C.R. van (Breda): Sikeszplein 1 (6821 HV) postbus 3155 (6802 DD) Arnhem, tel. 026-3777111, fax 026-3777222, e-mail rvanbreevoort@hekkelman.nl

Brink, mr. J.P. van den: Keizersgracht 555 (1017 DR) postbus 15744 (1001 NE) Amsterdam, tel. 020-5506843, fax 020-5506943, e-mail jens.van.den.brink@kvdl.nl

Brons, mr. E.: Jan van Nassaustraat 55 (2596 BP) postbus 150 (2501 CD) Den Haag, tel. 070-3141900, fax 070-3141901, e-mail brons@haagrecht.nl

Brouns, mr. P.M.C. (Venlo): Kapellerlaan 33-37 (6041 JB) postbus 196 (6040 AD) Roermond, tel. 0475-319146, fax 0475-330800, e-mail brouns@boelszanders.nl

Bruens, mr. P.P.J.M. (Den Haag): Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771414, fax 020-5771434, e-mail ppjmbrouns@dbbw.nl

Brussel, mr. M. (Delft): Statenlaan 55 (5223 LA) postbus 1714 (5200 BT) Den Bosch, tel. 073-6927720, fax 073-6927783, e-mail m.vanbrussel@banning.nl

Buuren, mr. R. van: Fred. Roekestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785919, fax 020-5785812, e-mail roger.vanbuuren@loyensloeff.com

Clijnsen, mw. mr. M.H.W.: Sint Pieterskade 26 (6212 AD) postbus 131 (6200 AC) Maastricht, tel. 043-3216640, fax 043-3254301, e-mail m.clijnsen@paulussen.nl

Cnossen, mr. W.H.M. (Kampen): Van Harensdijk 48 (8442 CD) postbus 225 (8440 AE) Heerenveen, tel. 0513-433433, fax 0513-433421, e-mail info@dommerholt.nl

Coenraad, mw. mr. M.J.E.J.: Herengracht 464 (1017 CA) postbus 15680 (1001 ND) Amsterdam, tel. 020-6262758, fax 020-6272462, e-mail moszkowicz.amsterdam@planet.nl

Corput, mr. C.M. van der (Eindhoven): Bolwerk 18 (5509 MH) postbus 153 (5500 AD) Veldhoven, tel. 040-2944500, fax 040-2944550, e-mail advocaten@tilman.nl

Cox, mr. R.H.J. (Rotterdam): Sint Pieterskade 26 (6212 AD) postbus 131 (6200 AC) Maastricht, tel. 043-3216640, fax 043-3254301, e-mail r.cox@paulussen.nl

Dekkers, mw. mr. C.J.W.F. (Eindhoven): Bolwerk 18 (5509 MH) postbus 153 (5500 AD) Veldhoven, tel. 040-2944500, fax 040-2944550, e-mail c.dekkers@tilman.nl

Dérogée-van Roosmalen, mw. mr. E.J.C.M.: Westplein 12-14 (3016 BM) postbus 23070 (3001 KB) Rotterdam, tel. 010-2772777, fax 010-4360582, e-mail ederogee@akd.nl

Dreuw, mr. J.F.G.J. (Gorinchem): Hilversumstraat 324 (1024 MB) postbus 36310 (1020 MH) Amsterdam, tel. 020-6352020, fax 020-6352021, e-mail jeroen.dreuw@pesman.nl

Dijk, mr. L.W.H. van (Amsterdam): K.P. van der Mandelelaan 120 (3062 MB) postbus 4121 (3006 AC) Rotterdam, tel. 010-2425495, fax 010-2425434, e-mail vandijk.lodewijk@kpmg.nl

Dijk, mr. T.B. van (Amsterdam): K.P. van der Mandelelaan 120 (3062 MB) postbus 4121 (3006 AC) Rotterdam, tel. 010-2425367, fax 010-2425360, e-mail vandijk.teije@kpmg.nl

Eck, mr. R. van (Eindhoven): Eibergseweg 1 (7141 CD) postbus 66 (7140 AB) Groenlo, tel. 0544-463000, fax 0544-464185, e-mail groenlo@jpr.nl

Ent, mw. mr. G.M. van der (Hellevoetsluis): Brekelsveld 3 (3085 BA) postbus 52135 (3007 LC) Rotterdam, tel. 010-2103661, fax 010-2103011

VAN DE ORDE

Eradus, mr. F.A. (Katwijk): Kanaalpark 144 (2321 JV) postbus 1144 (2302 BC) Leiden, tel. 071-5791700, fax 071-5722462, e-mail eradus@teekenskarstens.nl

Essen, mr. E.F.E.: Nieuwstraat 33 (7311 HZ) Apeldoorn, tel. 055-5270516, fax 055-5270517, e-mail van.essen@beekers-douwes-advocaten.nl

Faasen, mr. R.: K.P. van der Mandelalaan 120 (3062 MB) postbus 4121 (3006 AC) Rotterdam, tel. 010-2425400, fax 010-2425450, e-mail sbmc@kpmg.nl

Gool, mr. J.M. van (Breda): Apennijnneweg 11 (5022 DT) postbus 449 (5000 AK) Tilburg, tel. 013-5840840, fax 013-5840845

Govers, mr. H.F.: Stadionweg 88 (1077 SR) Amsterdam, tel. 020-3051177, fax 020-3051170

Groeneveld, mr. P. (Dordrecht): Henry Dunantlaan 1 (2992 KP) postbus 156 (2990 AD) Barendrecht, tel. 0180-642000, fax 0180-642001, e-mail b@borsboomhamm.nl

Gürses, mr. D.: Schoolplein 5a (3581 PX) postbus 13319 (3507 LH) Utrecht, tel. 030-2313646, fax 030-2342995, e-mail schoolplein@wanadoo.nl

Hamming, mr. J.W.: Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 020-5785800, e-mail jaap.hamming@loyensloeff.com

Heerebout, mr. J.H. (Eemnes): Prins Hendriklaan 21 (3583 EB) postbus 85016 (3508 AA) Utrecht, tel. 030-2521802, fax 030-2511328, e-mail tom-low-advocaten@wxs.nl

Heide, mr. H.K. van der: Smidsweg 31a (7441 EJ) postbus 206 (7440 AE) Nijverdal, tel. 0548-631300, fax 0548-631303

Hekman, mr. A.H.: Van Asch van Wijkskade 31-I (3512 VR) Utrecht, tel. 030-2302060, fax 030-2300576

Henderson, mr. C.J.W. (Rosmalen): Statenlaan 55 (5223 LA) postbus 1714 (5200 BT) Den Bosch, tel. 073-6927777, fax 073-6927789, e-mail c.henderson@banning.nl

Hevele, mr. L.E. van (Oostburg): Markt 18 (4531 EP) postbus 1047 (4530 GA) Terneuzen, tel. 0115-617585, fax 0115-630690, e-mail lensenadvocaten@wxs.nl

Hoogstraten, mr. M.W.R. (Rotterdam): Javastraat 10-12 (2585 AN) postbus 85563 (2508 CG) Den Haag, tel. 070-3615048, fax 070-3615400, e-mail info@gmw.nl

Houven van Oordt, mr. H.C.A. van der: Westplein 12-14 (3016 BM) postbus 23070 (3001 KB) Rotterdam, tel. 010-2772777, fax 010-4360582, e-mail h.vanderhouven-vanoordt@akd.nl

Hovius, mr. T.E.: Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 020-5785800, e-mail taco.hovius@loyensloeff.com

Huisman, mw. mr. K.T.E. (Utrecht): Nijmeegsebaan 140 (6564 CM) postbus 1392 (6501 BJ) Heilig Landstichting, tel. 024-3222255, fax 024-3227751, e-mail info@heijltjes.nl

Jager, mw. mr. I. (Zevenaar): Kerklaan 37 (7311 AC) postbus 10482 (7301 GL) Apeldoorn, tel. 055-5212491, fax 055-5214731, e-mail i.jager@dusseldorpcs.nl

Jong-de Goede, mw. mr. A.P. de (Kampen): van Harensdijk 48 (8442 CD) postbus 225 (8440 AE) Heerenveen, tel. 0513-433433, fax 0513-433421, e-mail info@dommer-holt.nl

Jong, mr. drs. L.B. de: Jan van Nassastraat 55 (2596 BP) postbus 150 (2501 CD) Den Haag, tel. 070-3141900, fax 070-3141901, e-mail dejong@haagrecht.nl

Jonkman, mw. mr. G.M.: Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 020-5785800

Kempen-Wöhler, mw. mr. A.E. van: Dalkruid 81 (2914 BG) postbus 32 (2910 AA) Nieuwerkerk a/d IJssel, tel. 0180-314279, fax 0180-321779, e-mail info@dongelmansadv.nl

Kessel, mr. R. van: Muzenstraat 101 (2511 WB) postbus 11760 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-3115000, fax 070-3520669, e-mail mr.r.vankessel@stv-advocaten.nl

Klaassen, mr. S.F.M.M. (Nijmegen): Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4857662, fax 020-5727662, e-mail sander.klaassen@freshfields.com

Klinkhamer, mr. E.C.G. (Amsterdam): Westplein 12-14 (3016 BM) postbus 23070 (3001 KB) Rotterdam, tel. 010-2772777, fax 010-4360582, e-mail e.klinkhamer@akd.nl

Koelmaij, mr. N.E. (Groningen): Collardslaan 8/10 (9401 GZ) postbus 218 (9400 AE) Assen, tel. 0592-300555, fax 0592-300580, e-mail schuthcs@hetnet.nl

Kooij, mr. P.D. van der (Nieuwkoop): Hoge Rijndijk 306 (2314 AM) postbus 11051 (2301 EB) Leiden, tel. 071-5815300, fax 071-5815331, e-mail p.vanderkooij@declercq.com

Kreuze, mr. G. (Rotterdam): Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785526, fax 020-5785812, e-mail gianluca.kreuze@loyensloeff.com

Kuizenga, mr. R. (Meppel): Zilverlaan 2 (9743 RK) postbus 723 (9700 AS) Groningen, tel. 050-5757400, fax 050-5757444, e-mail kuizenga@dehaanadvocaten.nl

Lahey, mw. mr. D.: Westersingel 43 (3014 GT) Rotterdam, tel. 010-4368121, fax 010-4360017, e-mail d.lahey@wiski.nl

Lecq, mw. mr. M.H. van der (Apeldoorn): Zaadmarkt 84a (7201 KM) postbus 8 (7200 AA) Zutphen, tel. 0575-545455, fax 0575-543566, e-mail voorink@balienet.nl

Leeuwen, mr. O.J. van: Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 020-5785800, e-mail ole.jan.van.leeuwen@loyensloeff.com

Lemkes, mw. mr. C.J. (Leiden): Herenweg 115 (2402 ND) postbus 357 (2400 AJ) Alphen a/d Rijn, tel. 0172-442417, fax 0172-442028, e-mail lemkes@willedonker.nl

Leijzer, mw. mr. R.J.Th. (Doetinchem): Martinetsingel 19 (7201 DS) postbus 4044 (7200 BA) Zutphen, tel. 0575-515074, fax 0575-513165

Lindemann, mw. mr. M.Y. (Amsterdam): One Rockefeller Plaza, NY 10020, New York, Verenigde Staten, tel. 001-2122182990, fax 001-2122182999, e-mail lindemann@nauta-ny.com

Linker, mr. J.J.: Parklaan 17 (3016 BA) postbus 23052 (3001 KB) Rotterdam, tel. 010-2770300, fax 010-2770413, e-mail linker@schaaprdam.nl

Luijn, mr. L.B. van (Dordrecht): Veerhaven 17 (3016 CJ) postbus 23509 (3001 KM) Rotterdam, tel. 020-2418900, fax 010-2418925, e-mail vanluijn@schipmer.nl

Lunsingh Scheurleer, mr. D.F. (Amsterdam): Scheveningseweg 66 (2517 KX) postbus 84046 (2508 AA) Den Haag, tel. 070-3529500, fax 070-3503014, e-mail info@houthoff.nl

Maakal, mr. R. van: Harensdijk 48 (8442 CD) postbus 225 (8440 AE) Heerenveen, tel. 0513-433433, fax 0513-433421, e-mail info@dommerholt.nl

Manen, mr. J.R. van (Sliedrecht): Wilhelminapark 15 (4818 SL) postbus 4810 (4803 EV) Breda, tel. 076-5202010, fax 076-5203433, e-mail j.manen@vanierselluchtman.nl

Meel, mr. C.G.A. van: Tijn Uilenspiegelstraat 8 (1055 CK) postbus 56920 (1040 AX) Amsterdam, tel. 020-5816969, fax 020-6864725

Meyer, mw. mr. I.S.M.: Statenweg 200 (3033 JA) postbus 27561 (3003 MB) Rotterdam, tel. 010-4432139, fax 010-4668375

Meijer, mr. P.E.M. (Hilversum): Stadsring 53 (3811 HN) postbus 1275 (3800 BG) Amersfoort, tel. 033-4631250, fax 033-4619230, e-mail liefferink.advocaten@planet.nl

Mieras-Tavenier, mw. mr. S. (Rijnsburg): Haagweg 5 (2311 AA) postbus 11231 (2301 EE) Leiden, tel. 071-5124445, fax 071-5123609, e-mail info@deruijterdewildt.nl

Moons, mr. Ch.Y.M.: Herengracht 425-429 (1017 BR) Amsterdam, tel. 020-6246811, fax 020-6227278, e-mail wieringa@wieringa.nl

Mundt, mw. mr. L. (Dordrecht): Orlyplein 50 (1043 DP) postbus 59280 (1040 KG) Amsterdam, tel. 020-5824200, fax 020-5824060, e-mail lmundt@akd.nl

Nan, mr. W.R.M. (Den Haag): Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 020-5785840, e-mail wim.nan@loyensloeff.com

Niemöller, mw. mr. M.L. (Amsterdam): Archimedeslaan 21 (3584 BA) postbus 85063 (3508 AB) Utrecht, tel. 030-2195800, fax 030-2195855, e-mail marike.niemoller@nl.landwellglobal.com

Nieuwenhuys, mr. E.J. (Houten): Wilhelminapark 45 (3581 NL) postbus 14138 (3508 SE) Utrecht, tel. 030-2512171, fax 030-2510414, e-mail nieuwenhuys@aa-advocaten.nl

Odekerken, mw. mr. W.F. (Amsterdam): Marktplein 2 (1421 AC) Uithoorn, tel. 0297-566064, fax 0297-532513, e-mail info@oudaen-advocaten.nl

Oele, mr. J.W. (Rosmalen): Statenlaan 55 (5223 LA) postbus 1714 (5200 BT) Den Bosch, tel. 073-6927777, fax 073-6927789, e-mail j.oele@banning.nl

Oudegeest, mw. mr. C.H.M.: Keizersgracht 555 (1017 DR) postbus 15744 (1001 NE) Amsterdam, tel. 020-5506666, fax 020-5506777, e-mail carole.oudegeest@kvdl.nl

Pasveer, mr. H.A. (Rosmalen): Statenlaan 55 (5223 LA) postbus 1714 (5200 BT) Den Bosch, tel. 073-6927777, fax 073-6927789, e-mail h.pasveer@banning.nl

Praag, mr. D.L. van: Prof. Tulpstraat 25 (1018 GZ) Amsterdam, tel. 020-3302747, fax 020-3304363, e-mail info@schneider-vandalsum.nl

Quakkelaar, mr. J.: Johannes Vermeerstraat 23 (1071 DK) Amsterdam, tel. 020-6732199, fax 020-6758163, e-mail jeroenquakkelaar@beer.nl

Rehbock, mw. mr. A.E.L. (Haarlem): Hullenbergweg 300 (1101 BV) postbus 22766 (1100 DG) Amsterdam (Z.O.), tel. 020-6561966, fax 020-6561720, e-mail rehbock.elisabeth@kpmg.nl

Roest, mw. mr. S. van der (Sittard): Bothalaan 1 (1217 JP) postbus 2383 (1200 CJ) Hilversum, tel. 035-6219941, fax 035-6216058, e-mail info@beks.nl

Römer, mw. mr. K.M.: Strawinskylaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313131, fax 020-4313143, e-mail marije.romer@bdn.nl

Rouwette, mw. mr. S.W.F.: Canadalaan 9 (7316 BV) postbus 10017 (7301 GA) Apeldoorn, tel. 055-5222262, fax 055-5223934, e-mail liesveld@leemans-advocaten.nl

Ruys, mw. mr. P.H.: Strawinskylaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313131, fax 020-4313143, e-mail patricia.ruys@bdn.nl

Rijswijk, mw. mr. M.C.J. van (Nuland): Claudius Prinsenlaan 126 (4818 CP) postbus 4714 (4803 ES) Breda, tel. 076-5256500, fax 076-5142575, e-mail info@bdrcl@akd.nl

Scheenstra, mr. E.S.Th.: Hullenbergweg 300 (1101 BV) postbus 22766 (1100 DG) Amsterdam (Z.O.), tel. 020-6561956, fax 020-6561980, e-mail scheenstra.eduard@kpmg.nl

Schoneveld, mr. J. (Rijnsburg): Aidaschouw 1 (2726 JZ) Zoetermeer, tel. 079-3203366, fax 079-3418248, e-mail jschoneveld@bosvanderburg.nl

Sikkink, mw. mr. S.: Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741111, e-mail suzanne.sikkink@allenovery.com

Sloun, mr. P.J.M. van (Heerlen): Mathenesserlaan 214 (3021 HM) Rotterdam, tel. 010-4776487, fax 010-4768594, e-mail tenhave.adv@planet.nl

Spanjaart, mw. mr. J.: Hofplein 33 (3011 AJ) postbus 21548 (3001 AM) Rotterdam, tel. 010-2822999, fax 010-2822990, e-mail all@brglaw.nl

Struik, mw. mr. A.A.M. (Houten): Ravellaan 1 (3533 JE) postbus 2475 (3500 GL) Utrecht, tel. 030-2913603, fax 030-2913937, e-mail a.struik@cnv.nl

Sturhoofd, mw. mr. A.R. (Den Haag): Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772962, fax 020-5772700, e-mail asturhoofd@houthoff.nl

Tilman, mr. F.J.G. (Eindhoven): Bolwerk 18 (5509 MH) postbus 153 (5500 AD) Veldhoven, tel. 040-2944500, fax 040-2944550, e-mail f.tilman@tilman.nl

Timmermans, mw. mr. J.A.: Coriovallumstraat 5 (6411 CA) postbus 391 (6400 AJ) Heerlen, tel. 045-5741488, fax 045-5741511, e-mail ruttten.welling@balienet.nl

Toorn-Volkers, mw. mr. M.B. van den (Zevenbergen): Godfried Schalckenstraat 33 (4921 CP) postbus 124 (4920 AC) Made, tel. 0162-683950, fax 0162-680291, e-mail vd.toorn@zonnet.nl

Ugur, mw. mr. U.: De Jachtvalk 4 (7609 ET) postbus 217 (7600 AE) Almelo, tel. 0546-645566, fax 0546-645556

Valk, mr. T. van der: Westplein 12-14 (3016 BM) postbus 23070 (3001 KB) Rotterdam, tel. 010-2772777, fax 010-4360582, e-mail tvandervalk@akd.nl

Ven, mw. mr. A.J.C.W. van de (Rosmalen): Statenlaan 55 (5223 LA) postbus 1714 (5200 BT) Den Bosch, tel. 073-6927777, fax 073-6927789, e-mail a.vandeven@banning.nl

Verhoeven, mr. F.: Parnassuweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772000, fax 020-5772700, e-mail fverhoeven@houthoff.nl

Volker, mw. mr. K.M.: Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 020-6612827, e-mail kitty.volker@nautadutilh.com

Vonhoff, mw. mr. C.E.: Sophialaan 33 (1075 BL) Amsterdam, tel. 020-6762500, fax 020-4714443, e-mail vonhoff@dekonig-renes.nl

Voskamp, mr. H.B. (Rotterdam): Keizersgracht 555 (1017 DR) postbus 15744 (1001 NE) Amsterdam, tel. 020-5506892, fax 020-5506992, e-mail h.b.voskamp@kvdl.nl

Vries Lentsch, mr. F. de: Westplein 12-14 (3016 BM) postbus 23070 (3001 KB) Rotterdam, tel. 010-2772777, fax 010-4360582, e-mail infordwb@akd.nl

Vries Robbé, mw. mr. M.A. de (Middelburg): Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4880900, fax 020-4880901, e-mail email@freshfields.com

Vijver, mr. ing. J.J. van de (Amsterdam): K.P. van der Mandelelaan 120 (3062 MB) postbus 4121 (3006 AC) Rotterdam, tel. 010-2425364, fax 010-2425360, e-mail vandevijver@kpmg.nl

Wamelink, mr. H.P.A.: Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741111, e-mail herman.wamelink@allenoverly.com

Water, mr. E.L. van de: Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517555, fax 020-6267949

Weegh, mr. M. Op de: Marskant 12-1 (7551 BV) postbus 619 (7550 AP) Hengelo, tel. 074-2593867, fax 074-2593868, e-mail a.blankestijn@balienet.nl

Weering, mw. mr. C.J. van (Utrecht): Benoordenhoutseweg 23 (2596 BA) Den Haag, tel. 070-3746300, fax 070-3746333, e-mail vanweering@em-advoc.nl

Wervelman, mr. E.J. (Den Haag): Ramstraat 31-33 (3581 HD) postbus 13086 (3507 LB) Utrecht, tel. 030-2122800, fax 030-2520244, e-mail kbs@kbs.netlaw.nl

Wessels, mw. mr. M. (Amsterdam): G.H. Betzweg 1 (3068 AZ) postbus 488 (3000 AL) Rotterdam, tel. 010-4065716, fax 010-4065701

Wigboldus-Hermann, mw. mr. B.E.I. (Barneveld): Stadsring 103 (3811 HP) postbus 1400 (3800 BK) Amersfoort, tel. 033-4630323, fax 033-4638350

Wilde, mr. J.O. de (Rosmalen): Statenlaan 55 (5223 LA) postbus 1714 (5200 BT) Den Bosch, tel. 073-6927777, fax 073-6927789, e-mail j.dewilde@banning.nl

Wouw, mr. T.A.J. van de (Eindhoven): Dorpstraat 7 (5391 AV) postbus 75 (5390 AB) Nuland, tel. 073-532582, fax 073-5325829, e-mail merlijn@tip.nl

Zelfde, mr. R.C.A. van't (Amsterdam): Westerkade 5b (3016 CL) postbus 986 (3000 AZ) Rotterdam, tel. 010-4368111, fax 010-4368164

NAAMSWIJZIGING

Adviesgroep Nieuwegein te Nieuwegein thans: **Adviesgroep Nieuwegein Advocaten** Stad Rotterdam Verzekeringen te Rotterdam thans: **AMEV Stad Rotterdam Verzekeringsgroep (ASR) N.V.** Banning De Ruijter & Wiegman te Den Bosch thans: **Banning Advocaten** Van den Bout & Ten Hoopen te Voorburg thans: **Van den Bout & Ten Hoopen Advocaten** Kloppert, mw. mr. B. te Rotterdam thans: **Duren-Kloppert, mw. mr. B. van** Ekelmans en Meijer te Den Haag thans: **Ekelmans & Meijer** Frankenhuijzen, mr. J. van te Alkmaar thans: **Frankenhuijzen, mr. J. van** Mr. J.J. Geuze Advocatenkantoor te Best thans: **Advocatenkantoor Geuze** Goudriaan & Hoek te Zoetermeer thans: **Hoek Advocaten** Advocatenkantoor Den Hollandern te Oostburg thans: **Advocatenkantoor Den Hollander** Koers advocaten & fiscalisten te Roden thans: **Koers & Veldman advocaten & fiscalisten** Stibbe te Parijs thans: **Latham & Watkins** N.V. Nederlandse Spoorwegen te Utrecht thans: **NS Groep N.V.** Osse c.s. te Houten thans: **Advocatenkantoor Osse** Prospectief Advies bv te Hardinxveld-Giessendam thans: **Prospectief Arbeidsrecht bv** De Vocht c.s. te Bergeyk thans: **De Vocht Advocaten** Wijkamp, mr. C.G.B. te Voorburg thans: **Wijkamp, mr. C.G.B.J.**

NIEUW KANTOOR/ASSOCIATIE

Dommerholt & Van Dijk (mr. S. Maakal, mr. W.H.M. Cossen, mr. A.P. de Jong-de Goede): Van Harenspad 48 (8442 CD) postbus 225 (8440 AE) Heerenveen, tel. 0513-433433, fax 0513-433421, e-mail info@dommerholt.nl

TEL./FAX/E-MAIL/ POSTBUS/BEZOEKADRES

Bisscheroux Pennino Advocaten te Heerlen: **Eurode-Park 1 (6461 KB) Kerkrade**, tel. 045-5639300, fax 045-5639314
Blankestijn & Oortman Advocaten te Hengelo: **a.blankestijn@balienet.nl**
Advocatenkantoor Brokers te De Meern: **(3454 ZL) e-mail brokersadvocaten@planet.nl**
Advocatenkantoor Gopal te Den Haag: **Calandstraat 1-35**, tel. 070-3846308, fax 070-3882865, e-mail advogopal@globabx.nl
Latham & Watkins te Paris: tel. 0033-140622092, fax 0033-140622394, e-mail reinjan.prins@lw.com
Meeuwis Advocaten te Dronten: **Jupiterweg 21 (8251 AW) Dronten**
Advocatenkantoor Osse te Houten: **e-mail osse@osse.nl**
Prospectief Arbeidsrecht bv: **e-mail ckuijer@prospectief.nl**
Ruers Advocaten te Utrecht: **postbus 14022 (3508 SB) Utrecht**
Advocatenkantoor Tadema te Deventer: **(7400 AH) Deventer**
Vialle, mr. G.W.H. te Venlo: **Traianuslaan 16 (5926 TD)**

Disciplinaire beslissingen

Acties tegen niet-betalende cliënt

Intrekking van een procedure en verrekening van – betwiste – declaraties met derdengelden zonder instemming van cliënt.

Beëindiging van de relatie met cliënt wegens niet betalen van de declaraties. Het inwinnen van informatie door de advocaat bij een adviseur van de cliënt.

- Advocatenwet art. 46 (1.2. vereiste communicatie met cliënt; 1.4.3.1. financiële verhouding; 1.5. vereiste schriftelijke vastlegging)
- Gedragsregels 9 lid 1 en 3, 28 lid 2

Raad van Discipline Arnhem 28 augustus 2000

(mrs. Van der Hulst, Bemelmans, Harenberg, Van de Loo en Meulemans)

Feiten

Mr. X staat klager bij in een aantal procedures. In een door mr. X aanhangig gemaakte kortgedingprocedure bericht mr. X aan klager dat hij met de advocaat van de wederpartij overleg heeft gevoerd, dat de zaak zo goed als rond is, dat de advocaat donderdag de zaak met zijn cliënt zal bespreken en als dat niet tot een positief antwoord leidt, hij het kort geding zal doorzetten. Vervolgens trekt mr. X, zonder overleg met klager, het kort geding in omdat op de datum, waarop het kort geding dient, nog geen overeenstemming is bereikt en, naar mr. X stelt, het beleid van de kort geding rechter met zich brengt dat kort gedingen niet kunnen worden aangehouden en daarvoor geen nieuwe behandeldatum kan worden gevraagd.

Klager laat de declaraties van mr. X onbetaald. Mr. X beëindigt de relatie met klager, die zich vervolgens tot mr. Y wendt. Mr. X vordert betaling van zijn declaraties in een door hem voor de rechtbank tegen klager ingestelde procedure maar wordt in die procedure niet-ontvankelijk verklaard omdat klager bezwaar heeft gemaakt tegen de declaraties. Mr. X verrekent een gedeelte van de openstaande declaraties met een bedrag van f 9.434,89 dat ten name van klager op zijn derdenrekening staat. Over de vraag of klager zijn declaraties betwist, heeft mr. X inlichtingen ingewonnen bij een adviseur van klager.

Overwegingen van de raad

Met betrekking tot de intrekking van het kort geding:

Het ging hier om een vergaande maatregel die – wat er ook zij van het door mr. X beschreven beleid van de kortgedingrechter te Z omtrent de onmogelijkheid van aanhouding van zaken en de mogelijkheid van het vragen van een nieuwe behandeldatum – voor klager in ieder geval tot gevolg had, dat hij niet onder druk van de behandeling van het kort geding met de wederpartij kon onderhandelen. Een handeling met een zodanig verstrekkend gevolg behoort een advocaat niet zonder toestemming van zijn cliënt te verrichten. Door zonder hiervoor toestemming te hebben

ontvangen het kort geding in te trekken heeft mr. X dus jegens klager niet gehandeld, zoals een behoorlijk advocaat betaamt.

Met betrekking tot de verrekening van derdengelden:

Het is een advocaat toegestaan zijn declaratie met de derdengelden te verrekenen voor zover cliënt daarmee instemt (regel 28 lid 2 van de Gedragsregels voor Advocaten 1992). Nu klager dit ontkent en mr. X het tegendeel niet aannemelijk heeft kunnen maken moet ervan worden uitgegaan, dat er zonder toestemming van klager is verrekend. Mr. X heeft dus gehandeld in strijd met genoemde gedragsregel en dit klachtonderdeel is dan ook gegrond.

Met betrekking tot de beëindiging van de relatie tot klager:

In zijn brieven aan klager heeft mr. X aangedrongen op betaling van zijn declaraties en klager daartoe gesommeerd en heeft hij aangekondigd dat indien betaling zou uitblijven hij de verlening van rechtsbijstand zou staken. Daarbij heeft mr. X niet ontijdig gehandeld en heeft hij klager een redelijke termijn voor betaling en/of overleg gegund. De raad ziet niet in, dat mr. X door aldus te handelen onbetamelijk heeft gehandeld en ziet de waarschuwing dat rechtsbijstand gestaakt zal worden niet als ongeoorloofde druk. Van mr. X kon onmogelijk verlangd worden dat hij rechtsbijstand bleef verlenen met alle nieuwe kosten van dien, terwijl er op dat moment geen enkel perspectief was op betaling van hetgeen mr. X in zijn visie toekwam. Tevens is van belang, dat klager in ieder geval vanaf medio juni 1998 door mr. Y werd bijgestaan, die klager ook in de kwestie van de betaling van declaraties had kunnen adviseren en ook zal hebben geadviseerd. De raad oordeelt dit klachtonderdeel derhalve ongegrond.

Ten aanzien van het inwinnen van inlichtingen bij de adviseur:

De gedragsregels voor advocaten verbieden, dat een door de wederpartij aangezegde getuige door een advocaat wordt benaderd. Daarvan was in casu geen sprake. Het is een advocaat niet verboden de adviseur van zijn cliënt te benaderen. Het was mr. X dus toegestaan met de heer B telefonisch contact op te nemen. Dit klachtonderdeel is derhalve ongegrond.

Volgt

Gegrondbevinding van de eerste twee klachtonderdelen en oplegging van de maatregel van een berisping.

Disciplinaire

Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak,

bestaande uit mr. A.G. Beets, mr. J.C.P. Ekering, mr. G.J. Kemper, mr. H.J.A. Knijff, mr. I.E.M. Sutorius en mr. C.H.B. Winters.

Verrekening met nalatenschap

Een advocaat die optreedt voor erfgenamen die beneficiair hebben aanvaard mag zijn declaraties – die mede betrekking hadden op zijn optreden voor de erflaters – niet met de opbrengst van de verkoop van een tot de nalatenschap behorende woning verrekenen, maar dient die opbrengst over te maken aan de met de afwikkeling van de nalatenschap belaste notaris, als ook zijn eigen declaratie aan die notaris toe te zenden.

- Advocatenwet artikel 46 (1.4.3.1 financiële Verhouding, 1.5 vereiste van schriftelijke vastlegging)

Raad van Discipline 's-Gravenhage 6 november 2000

(mrs. Robbers, Claassen, Eschauzier, Maat en Van Nispen tot Sevenaer)

Feiten

Mr. X is enige jaren opgetreden voor de ouders van klagers (broer en zuster) in een erfeniskwestie. Na het overlijden van de ouders van klagers heeft mr. X op hun verzoek enkele werkzaamheden verricht in verband met de verkoop van de ouderlijke woning. Daarbij was het voor mr. X duidelijk dat de erven beneficiair hadden aanvaard. Na ontvangst van de koopprijs berichtte mr. X aan de klagers dat hij zijn declaratie voor werkzaamheden gedurende de reeks van jaren op die koopprijs in mindering bracht en het restant aan hen zou uitkeren. Hij beriep zich daarbij op een niet-schriftelijk vastgelegde afspraak met de ouders van de klagers. Hij heeft niet een deugdelijke specificatie van die werkzaamheden verstrekt.

Raad van Discipline

Het had op de weg van mr. X gelegen om, indien hij, zoals hij stelt, de toestemming tot verrekening had verkregen, deze schriftelijk vast te leggen.

De klagers hebben terecht aangevoerd dat mr. X door de afhandeling van de door klagers getekende volmachten op de hoogte was van de beneficiaire aanvaarding en dat het op de weg van mr. X lag om de opbrengst van de ouderlijke woning over te maken aan de met afwikkeling van de nalatenschap belaste notaris, als ook zijn eigen declaratie aan die notaris toe te zenden.

Wanneer een advocaat een opdracht aanvaardt dient hij de financiële consequenties daarvan met de cliënt te bespreken en hem inzicht te geven in de wijze waarop en de frequentie waarmee hij zal declareren.

Mr. X. heeft nagelaten klagers bij de aanvaarding van zijn opdracht inzicht te geven in de financiële consequenties.

Volgt

Gegroundverklaring van bovengenoemde klachten met oplegging van de maatregel van berisping. De raad spreekt voorts, als door klagers verzocht, uit dat mr. X jegens de klagers niet de zorgvuldigheid heeft betracht die bij een behoorlijke rechtshulpverlening betaamt.

Cliënt te snel gedagvaard

De bijzondere aard van de relatie tussen de advocaat en zijn cliënt brengt mee dat de advocaat grote terughoudendheid betracht bij het nemen van rechtsmaatregelen tegen zijn (voormalige) cliënt. Bij die terughoudendheid past dat de in gedragsregel 19 vervatte voorschriften ook nauwgezet worden nageleefd indien de advocaat zijn cliënt dagvaardt.

- Advocatenwet art. 46 (1.4.3.1. financiële verhouding, 3.4. jegens tegenpartij in acht te nemen zorg)
- Gedragsregel 19

Hof van Discipline 10 november 2000, nr. 2971

(mrs. Orie, Runia, Smits, Vermeulen en Hooykaas)

Feiten en klacht

Mr. X dagvaardt in maart 1998 zijn cliënt tot betaling van een declaratie uit april 1997. De cliënt had eerder duidelijk gemaakt – na een schriftelijke toelichting van mr. X d.d. 12 mei 1997 – dat hij niet bereid was om zonder meer te betalen. Een door mr. X in augustus 1997 verzonden betalingsherinnering was zonder resultaat gebleven.

Klager verwijt mr. X dat hij rauwelijks heeft gedagvaard.

Overwegingen van de raad

Bij de invordering van zijn declaratie is mr. X niet in de eerste plaats opgetreden als advocaat maar was hij zelf procespartij. De in regel 19 van de Gedragsregels vervatte gedragslijn is echter bedoeld als een gedragslijn voor de advocaat die ten behoeve van een cliënt optreedt. Dat neemt echter niet weg dat de advocaat ook wanneer hij voor zichzelf optreedt er goed aan doet zich door de strekking van bedoelde regels te laten leiden. Naar het oordeel van de raad is het niet zo dat mr. X in casu in strijd met de geest van regel 19 heeft gehandeld.

Overwegingen van het hof

Gedragsregel 19 valt aan te merken als een uitwerking van de in artikel 46 van de Advocatenwet neergelegde regels voor het gedrag van de advocaat. De raad heeft overwogen dat Gedragsregel 19 niet rechtstreeks van toepassing is omdat in het onderhavige geval mr. X zelf procespartij was. Het hof acht die overwegingen onjuist. Zoals klager terecht aanvoert, is mr. X in de procedure als gemachtigde voor zichzelf opgetreden. Hij was reeds uit dien hoofde gehouden klager kennis te geven van zijn voornemen tot rechtsmaatregelen over te gaan. Overigens brengt de bijzondere aard van de relatie tussen de advocaat en zijn cliënt mee dat de advocaat grote terughoudendheid betracht bij het nemen van rechtsmaatregelen tegen zijn (voormalige) cliënt. Bij die terughoudendheid past dat de in Gedragsregel 19 vervatte voorschriften ook nauwgezet worden nageleefd indien de advocaat zijn cliënt dagvaardt.

beslissingen

Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het *Advocatenblad* zijn gepubliceerd zijn ook te vinden

op www.advocatenorde.nl en *BalieNet*

De declaratie waarvoor is gedagvaard is op 15 april 1997 aan klager toegezonden. Uit de bij de stukken gevoegde brief van mr. X aan klager van 12 mei 1997 blijkt dat klager vragen heeft gesteld over de declaratie, immers mr. X geeft een nadere toelichting. Betaling bleef achterwege, waarna mr. X klager op 21 augustus 1997 een betalingsherinnering zond. Mr. X heeft vervolgens op 17 maart 1998 een dagvaarding doen uitgaan. Aldus kan van rauwelijks dagvaarden in de betekenis, waarin dit begrip gewoonlijk wordt gebezigd, niet worden gesproken. In de brief van 12 mei 1997 en de betalingsherinnering van 21 augustus 1997 ontbreekt echter een in Gedragsregel 19 bedoelde mededeling dat bij gebreke van betaling tot rechtsmaatregelen zal worden overgegaan. Een dergelijke mededeling is van belang om de debiteur te doen beseffen dat kosten in verband met een aan te spannen procedure te verwachten zijn als wordt volhard bij niet-betaling en mr. X had die mededeling behoren te doen. Gezien echter de hiervoor geschetste gang van zaken en mede in aanmerking genomen de omstandigheid, dat klager niet is geschaad door het ontbreken van de in Gedragsregel 19 bedoelde mededeling – hij betwistte immers de vordering en heeft verweer gevoerd in de procedure – zal het hof aan mr. X geen maatregel opleggen.

Ten onrechte beschuldigen

Klacht van notarissen tegen curator. Onnodig grievende uitlatingen.

- *Advocatenwet* art. 46 (3.1 vrijheid van handelen; 3.3.1 grievende uitlatingen)
- *Gedragsregel* 31

Raad van Discipline 's-Gravenhage 28 juni 1999

(mrs. Van der Wind, Brouwer, Van den Dries, Jansen en Vermeulen)

Feiten

Mr. X is curator van vennootschap Y. In het faillissement bevindt zich onroerend goed. De bank, die het recht van eerste hypotheek heeft, gaat over tot onderhandse verkoop. Mr. X stelt de conceptkoopovereenkomst op tussen de bank en koper. De naam van de daarin voorkomende notaris wordt door de koper gewijzigd in die van de namen van notarissen A en B, hierna ook gezamenlijk te noemen klagers. Door het kantoor van klagers wordt een (eerste) concept-akte van levering opgesteld. Mr. X levert daarop commentaar. Bij brief van 23 april 1997 wordt een (tweede) concept-akte van levering door het kantoor van klagers aan mr. X toegestuurd. In dat tweede concept is het eerder door mr. X gegeven commentaar op het eerste concept niet verwerkt, daarnaast is in het tweede concept zonder vooroverleg of toelichting een nieuwe bepaling opgenomen. Het tweede concept vermeldt als datum van transport 25 april 1997. Bij het tweede concept bevindt zich een afrekening, die vermeldt dat verkoper een bedrag van f 148.985,05 aan de Vereniging van Eigenaren moet voldoen.

Die post is niet toegelicht en mr. X kan zich met dat bedrag niet verenigen. Bij faxbrief van 25 april 1997 deelt mr. X aan klagers mede dat het transport op die datum niet kan doorgaan en hij stelt voor om over het bedrag dat verkoper aan de Vereniging van Eigenaren moet voldoen nader overleg te plegen. Op verzoek van koper maakt notaris A op 25 april 1997 een akte van non-comparitie op. In het proces-verbaal maakt notaris A geen melding van de door mr. X gedane suggestie om nader overleg te voeren. Koper en de bank beginnen een kort geding tegen mr. X. Het kort geding eindigt in een schikking. In het kort geding voert mr. X onder meer aan:

'Notaris A heeft zich in de gevoerde correspondentie omtrent de leveringsakte en de afrekening zeer eenzijdig opgesteld. Uitsluitend het standpunt van koper werd door hem opgenomen. Zelfs in het proces-verbaal van non-comparitie wordt nog het standpunt van de curator volstrekt onvolledig vermeld. Dat proces-verbaal geeft geen getrouw beeld van het standpunt van de curator en deze heeft dan ook inmiddels een klacht jegens de notaris uit art. 50bb Wet op het Notarisambt jegens de notarissen A en B ingediend bij de Voorzitter van de Kamer van Toezicht. Vermoedelijk is hier eenvoudig sprake geweest van een opzetje tussen de heer C en de notaris om een deel van de koopsom via een achterdeur weer terug te krijgen.'

Met betrekking tot de klacht van mr. X tegen de notarissen A en B heeft de Kamer van Toezicht te D in zijn beslissing onder het hoofd 'de klacht' overwogen:

'Volgens klager heeft de notaris zich laten leiden door een voorkeur van het standpunt van de koper, zodat hij zich niet onafhankelijk en onpartijdig heeft opgesteld. Klager wijst hierbij op de volgende omstandigheden. De aanpassing van de concept-akte was niet overeenkomstig zijn commentaar, terwijl de notaris andere aanpassingen heeft uitgevoerd zonder daarop te wijzen. Door de notaris werd ten onrechte een last opgevoerd als zakelijke last. Aan het verzoek om uitleg werd geen gevolg gegeven. Klager werd nodeloos onder druk gezet om mee te werken aan het passeren van de akte. Klager wijst in dit verband op de dubbelfunctie van de heer D (directeur van koper – bew.). Het proces-verbaal van non-comparitie wekt een verkeerde indruk met betrekking tot de reden voor het niet verschijnen van klager. Volgens klager is zijn integriteit als curator door de hele gang van zaken geschaad. Hij acht het optreden van de notaris klachtwaardig.'

Klagers verwijten mr. X:

- a. Mr. X heeft wetende, althans behorende te weten, een onherstelbare fout te hebben gemaakt, een klacht tegen klagers ingediend bij de Voorzitter van de Kamer van Toezicht der Notarissen.
- b. Mr. X heeft van die klacht onnodig en ondoelmatig melding gemaakt gedurende de mondelinge behandeling van het kort geding.

- c. Mr. X heeft de rechtbankpresident, de koper, de bank en de overige aanwezigen tijdens het kort geding misleid.
- d. Mr. X heeft klagers in hun eer en goede naam aangetast.
Klagers menen dat mr. X zich als curator niet heeft gedragen zoals een behoorlijk advocaat betaamt.

Overwegingen van de raad

Klachtonderdeel a

De raad acht niet klachtwaardig dat mr. X op 2 juni 1997 bij de Voorzitter van de Kamer van Toezicht der Notarissen een klacht heeft ingediend tegen klagers. Het tuchtrecht dient er niet toe om een advocaat of curator te beknotten in het gebruik van een wettelijke mogelijkheid tot het indienen van een klacht tegen een notaris. Niet is gebleken van zodanige bijzondere omstandigheden dat mr. X zich zonder meer van het indienen van een dergelijke klacht had dienen te onthouden.

Klachtonderdeel b

Ook het feit dat mr. X tijdens de mondelinge behandeling van het kort geding melding heeft gemaakt van het feit dat hij een klacht had ingediend tegen klagers acht de raad niet tuchtrechtelijk verwijtbaar. De advocaat geniet immers een ruime mate van vrijheid om de belangen van zijn cliënt te behartigen op een wijze die hem, in overleg met zijn cliënt, goed dunk. Niet is gebleken dat mr. X zich in dit opzicht tijdens het kort geding onnodig grievend over klagers heeft uitgelaten.

Klachtonderdeel c

Klagers hebben dit onderdeel toegelicht met de stelling dat mr. X gedurende het kort geding had moeten erkennen dat hij een fout had gemaakt bij het opstellen van de koopovereenkomst en dat de misleiding hierin bestond dat mr. X zulks heeft nagelaten en dat hij in plaats daarvan heeft medegedeeld een klacht tegen klagers te hebben ingediend. Blijkens de pleitnota van mr. X heeft hij tijdens het kort geding medegedeeld dat naar zijn oordeel het proces-verbaal geen getrouw beeld geeft van het standpunt van de curator en dat hij, als curator, dan ook inmiddels een klacht bij de Voorzitter van de Kamer van Toezicht had ingediend. Niet is gebleken dat mr. X tijdens het kort geding een relatie heeft gelegd tussen het al dan niet juist zijn van de koopovereenkomst en het indienen van de klacht. De gebleken uitlatingen van mr. X tijdens het kort geding rechtvaardigen derhalve niet de conclusie dat hij de president en anderen heeft misleid. In het midden kan blijven of mr. X bij het opmaken van de koopovereenkomst al dan niet een fout heeft gemaakt.

Klachtonderdeel d

Mr. X heeft blijkens de pleitnota tijdens de mondelinge behandeling van het kort geding uitgesproken 'dat er vermoedelijk eenvoudig sprake is geweest van een opzette tussen de koper en de

notaris om een deel van de koopsom via een achterdeur weer terug te krijgen.' Niet is gebleken dat mr. X een deugdelijke grondslag had om dit vermoeden uit te spreken. Het betreft een uitermate ernstige beschuldiging die de integriteit van klagers aantast. Bij ontbreken van een deugdelijke grondslag had mr. X zich van deze uitlating dienen te onthouden. Door het doen van deze uitlating heeft mr. X zich niet gedragen zoals een behoorlijk advocaat betaamt. Daaraan doet niet af dat hij zijn uitlating als vermoeden heeft aangeduid.

Volgt

Gegrondbevinding van onderdeel d en oplegging van de maatregel van enkele waarschuwing.

Klagers gaan in beroep van de afwijzing van de klachtonderdelen a, b en c.

Overwegingen van het hof

Klachtonderdeel a

Na weergave van de overwegingen van de raad:

Ook uit hetgeen door partijen in deze instantie nog naar voren is gebracht, is niet kunnen blijken, terwijl het hof dat ook anderszins geenszins aannemelijk oordeelt, dat de indiening van de klacht haar grondslag heeft gevonden in iets anders dan de stellige overtuiging van mr. X – het hof verwijst naar de vastgestelde feiten – dat klagers onjuist hadden gehandeld. In het geheel van de feiten zoals hiervoor vermeld ligt voorts niets besloten dat moet worden aangemerkt als een bijzondere omstandigheid op grond waarvan mr. X zich van indiening van een klacht had moeten onthouden.

Klachtonderdelen b en c

Na weergave van de overwegingen van de raad:

Het onderzoek in hoger beroep heeft niet geleid tot de vaststelling van andere feiten dan wel tot andere beschouwingen en gevolgtrekkingen dan die vervat in de beslissing van de raad, waarmee het hof zich verenigt.

Volgt

Bekrachtiging van de beslissing van de raad.